

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

II. ÉVFOLYAM
10. SZÁM

BUDAPEST, 1938.
DECEMBER

A tanítóképző-akadémia tartalma.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének elnöksége szeptember havi értekezletén elhatározta, hogy előadói javaslatom alapján január havában foglalkozik azzal a kérdéssel, mi legyen a tanítóképző-akadémia tartalma. Azt is határozta az elnökség, hogy az előadói javaslat a *Magyar Tanítóképző* december havi számában jelenik meg, hogy az Egyesület tagjai jobban előkészülhessenek a január havi eszmeecserére.

A népiskolai tanítóképzésről szóló törvény szerint „a tanítóképző-akadémia feladata, hogy a líceumban a nevelési alapismertek tanításával tanítói hivatásra már előkészített tanító- és tanítónőjelölteket vallásos alapon és a magyar nemzeti művelődés szellemében folyó népnevelésre szakszerű elméleti és gyakorlati tanítással kiképezze.”

Most keressük azt a művelődési tartalmat, amellyel a törvény szellemének megfelelő hivatásos tanítókat nevelhetünk. Hogy e művelődési tartalomhoz közelebb juthassunk, elemezzük általánosságban a tanítói hivatást, azaz — a tanító oldaláról nézve a kérdést — kutassuk a tanítói személyiség főbb jellemvonásait. A tanítói hivatás elemzése alapján arra az eredményre jutottam, hogy a tanító főbb jellemvonásait a következőkben kell látnunk.

1. A tanító feltétlenül megbízható. — 2. A tanító kötelességét nem hivatalból, hanem hivatásból teljesíti. — Segíti a jövő nemzedéket — korának megfelelően — abban, hogy hivatását felismerje és betölthesse. — 3. A tanító kutatja tanítványainak és környezetének (a népnek) anyagi és szellemi szükségleteit, és ahol tud, segít. Magyar öntudattal és teljes lélekkel oldja meg feladatát azon a helyen, ahová a nemzet állította. — 4. A tanító a gyermekeket (az ifjúságot) külső és belső tulajdonságaira való tekintet nélkül szereti. — 5. A tanító hol gyengédséggel, hol erélyességgel sugározza az emberszere-ttel telített lovagiasságot. — 6. A tanító szereti a természetet, munkája is természetes. — 7. A tanító legfőbb bírása a hitben és a nemzetben gyökerező lelkiismerete. Ennek szava szerint szívesen követi az igazság útját. — 8. A tanító egyensúlyozott lélekkel dolgozik és bízik munkája sikerében. Ezt a lelki egyensúlyt és bizalmat átsugározza népébe is. — 9. A tanító megmutatja, hogyan kell az anyagi világban az eszményeket szolgálni. — 10. A tanító úgy gondozza

testi és lelki életét, hogy előbb önmagát formálja olyanná, mint amilyenné tanítványait nevelni szeretné.

Nem lényeges, hogy a tanítói hivatáshoz szükséges jellemvonások számát tizben állapítsuk meg. Lehet ezek számát több vagy kevesebb csoportba is foglalni. A lényeg az, törekedjünk a tanítói hivatást elemezni, ennek az elemzésnek az alapján a művelődési tartalmat meghatározni.¹ Az egyes jellemvonásokhoz nem irtam művelődési tartalmat, mert ez utóbbiak nemcsak egy jellemvonás kifejlesztésére alkalmasak. Ezek az általános tanítói jellemvonások természetesen egész sereg sajátos nevelői értéket foglalnak magukban.

Amikor a tanítóképző-akadémia tartalma felől elmélkedem, nem azt nézem, hogy más főiskolákon mit tanítanak, hanem csak azt vizsgálom, hogy a tanítónak mire van szüksége.

A tanítói hivatás elemzése alapján megállapított tanítói jellemvonások, a törvényben megjelölt feladat, a multból származó tapasztalatok, a jövő szükségletek és a liceum óraterve alapján a tanítóképző-akadémia tartalmát a következőkben látom.

A törvény vallásos alapon kívánja a jelöltet tanítóvá nevelni. Ez nézetem szerint két feladatot jelent. Egyrészt a vallás gondolatával, a lehetőség szerint, át kell itatnunk az egész tanítóképzést, másrészt pedig a vallástant önálló tantárgyként is fel kell vennünk. Hallottam már olyan véleményt, hogy a tanítóképző-akadémián nincsen szükség külön vallásoktatásra. A megokolás az, hogy más főiskolákon sincsen. Ezt a megokolást nem fogadhatjuk el. Nézetem szerint a tanítóképző-akadémiát nem más főiskolák mintája alapján kell tartalommal ellátnunk, hanem a tanítói munka szükségletei szerint. A tanítóképző-akadémián hit- és erkölcsstanra a következő okokból van szükség: 1. Tapasztalatból tudom, hogy a 18—20 éves ifjúság világnézete általánosságban aránylag még sok ingadozást mutat. Ebből következik, hogy világnézeti kérdésekben erősítésre szorul. Minthogy világnézetünk vallásos alapon nyugszik, szükség van ilyen irányításra. Nézetem szerint szükség van arra, hogy a tanítóképző-akadémia hallgatója vallásos gondozásban részesüljön. (Ilyen lelki gondozásra más főiskolákon is szükség volna.) Törekednünk kell arra, hogy ilyen gondozás révén a hallgatóból öntudatosan vallásos tanító legyen. — 2. Van olyan tanítói állás, amelyen a tanítónak kell a hit- és erkölcsant tanítania. Ha pedig a tanítónak esetleg hit- és erkölcsant is kell tanítania, akkor erre elő is kell készítenünk. Ez az előkészítés kívánja a hit- és erkölcsant anyagának tárgyi és módszeres feldolgozását.² — 3. Ilyen állomásokon nemcsak a hittant kell taní-

¹ A bemutatott tíz jellemvonás felsorolása nem tekinthető olyan felosztásnak, amelyben a felosztás tagjai egymást kizárják. Itt olyan jellemvonásokról van szó, amelyek sokszorosan egymásba nyúlnak. Ez logikusan következik abból, hogy a tanítói lélek nem elemek mechanikus összetétele, hanem értékek szerves egysége.

² Ahol pap van, ott, nézetem szerint, a pap tanítsa a hittant. Nem tartom helyesnek, hogy ilyen helyeken is a tanító tanítsa a hittant.

tania, hanem az ifjúság és a felnőttek hitéletével is kell, bizonyos fokig, foglalkoznia. Ott pedig, ahol pap van, ott is sokat tehet a tanító a hitélet erősítése, elmélyítése szempontjából. Erre a munkára is elő kell készítenünk a tanítót. — 4. A hit- és erkölcstani órákon a kántorképzéssel kapcsolatos ismereteket is meg kell adni. — 5. Ha a katolikusok tanácsot kérnének tőlem arra nézve, hogy miféle tartalmat adnék még ezeknek az óráknak, akkor azt mondanám, hogy olvastatnám és megbeszelném a szentek életét. Kimondhatatlanul nagy jelentőséget tulajdonítok az ilyen életrajzok olvasásának, megbeszélésének. Ilyen életrajzok olvasása lehet magánolvasmány is, itt azonban elsősorban az órákon való olvasásra és megbeszélésre gondolok. Az a tanító, aki lélek szerint elolvasta Assisi Szent Ferenc életét, egészen másként látja az ember életét, mint az, aki ezt nem olvasta. Aki Lisieuxi Szent Teréz életét megértéssel olvasta, kétségtelenül különb nevelői lélekke alakul, mint az, aki ezt nem olvasta el. Ilyen hatása lenne bizonyára más szentek életének is. Elsősorban természetesen a magyar szentek életét olvastatnám. A protestánsok is bizonyára találnának olyan olvasmányt, amely hasonlóan alakíthat.

Az elmondottak alapján, úgy gondolom, jogom van megmondani azt is, mire nem lehet ezeket az órákat felhasználni. Ezeket az órákat nem lehet arra felhasználni, hogy általuk éket verjünk magyar és magyar közé. Ellenkezőleg: a vallásos gondolattal, a vallásos érzéssel is kell a nemzeti erőt gyarapítanunk.

Ezzel a megállapítással eljutottunk a nemzeti gondolathoz. A vallásos és a nemzeti gondolat szerves egységben képviseli a tanítóvilágnézetének a lényegét. Ezekben benne van a világnézetnek mind az alapja, mind a koronája. Minden érték lényegében ezekre vezethető vissza. A törvény „a magyar nemzeti művelődés szellemében folyó” képzésről szól. A tanítóképző-akadémiának minden munkája a nemzeti művelődés szolgálatában áll. Akár sajátosan magyar művelődés-tartalomról, akár egyetemesen emberi kultúráról van szó, mindegyikkel a magyar nemzeti művelődést akarjuk fokozni. Ez a magyar nemzeti gondolat mind a tananyag kiszemelésében, mind a módszer kérdésében a legelső követelmény. Ezt a szempontot úgy kell gondoznunk, hogy a jövőben a magyar öntudatnak lényegesen magasabb fokáról beszélhessünk. A jövőben még öntudatosabb magyaroknak kell lennünk.

Eddig arról volt szó, hogy a tanító világnézetének alapja a vallásos és a nemzeti gondolat. Hogy ez a világnézet valóban tudatos legyen, szükség van arra, hogy a tanítóképző-akadémián a bölcsélet alapkérdéseivel foglalkozzunk. Szükség van arra, hogy áttekintést adjunk az értékelmélet és lételmélet kérdéseiről. Ha *Pauler* Ákos rendszerére gondolunk, akkor szükség van arra, hogy röviden tárgyaljuk a logika, az etika, az esztétika, a metafizika és az ideológia kérdéseit.

A tanítóképző-akadémia vezérgondolatát a törvény a népnevelésre való képesítésben látja. Itt lényegében a következő kérdésekről

van szó: a tanítónak ismernie kell a nép testi és lelki világát, anyagi és szellemi szükségleteit és azt a módot, amely szerint ezeket a szükségleteket ki kell elégíteni. Ha a tanítói munka szempontjából nézzük a népet, akkor figyelmünket mind a nép gyermekeire, mind az ifjúságra, mind a felnőttekre kell irányítanunk. Így a népre irányuló figyelem azt jelenti, hogy vizsgálunk kell mind a gyermeket (gyermektanulmány), mind az ifjúságot (levente-ifjúságtanulmány), mind a felnőtteket (népismeret). Ha a népnevelés (összetett) szó második tagjára irányítjuk figyelmünket, akkor ezekhez a feladatokhoz természetszerűleg kapcsolódnak a következő kérdések: hogyan kell a megismert gyermeket és ifjúságot nevelni (neveléstan), hogyan kell a megismert felnőtteket irányítani (népművelés). A nevelés elvei akkor világosabbak és biztosabbak, ha azok történelmi fejlődését is ismerjük (neveléstörténelem). A gyermekek nevelése részben a családban, részben az iskolában folyik. Hogy a tanító az iskolai nevelésügyet tisztán lássa, az egész iskolahálózatot és annak ügyviteli kérdéseit is meg kell ismernie (iskolaszervezetten). Mind a törvény szövege, mind a nevelői munka természete szükségszerűen kívánja, hogy az elméleti megalapozás mellett gyakorlati kiképzés is legyen (nevelési és tanítási gyakorlatok, hospitálás). Most vizsgáljuk általánosságban a nép anyagi és szellemi szükségleteit! Az anyagi szükségletek vizsgálata a testi életre, és pedig az ember egészségére (egészségtan), nemzetvédelmi képességére (levetéképzés), a megélhetésére (gazdaságtan) stb. irányítja a figyelmet. Ha a nép szellemi életét kutatjuk, akkor mint legégetőbb szükséglet a nemes együttélés (jogi ismeretek, írott és le nem írt erkölcsi szabályok) jelentkezik. Mindezekkel tehát foglalkoznunk kell a tanítóképző-akadémián.

Eddig a népiskolai nevelést csak általánosságban érintettük. Ha ezt a kérdést közelebről vizsgáljuk, akkor a népiskolai Tantervre és Utasításra bukkanunk. Ez a tanítóképző-akadémia tartalmára nézve azt mondja, hogy foglalkoznunk kell az összes népiskolai tantárgyak tanítása módjával.

A tartalom vizsgálatában eddig figyelmünket a népre, azaz a nép felé néző nevelői munkára irányítottuk. Most nézzük ennek a munkának a vezetőjét, azaz magát a tanítót. Ebben a tanítóban ki kell fejlesztenünk azokat a jellemvonásokat, amelyekről fentebb szóltam.

Az elmondottak alapján a tanítóképző-akadémia részére a következő óratervet készítettem:

	I. évf.	II. évf.
I. Hit és erkölctan	2	2
II. A bölcsélet alapkérdései	2	—
III. Neveléstan	2	—
IV. Nevelés-lélektan	2	2
V. Nevelés- és bölcsélettörténelem. Iskolaszervezetten	—	4
VI. Módszertan	5	—

VII. Magyar nyelv és irodalom — a népnevelés szempontjából	2	—
VIII. Rajz	2	—
IX. Ének, zene, énekkar	2	2
X. Népismeret és népművelés	—	4
XI. Egészségügyi kérdések	1	—
XII. Testnevelés (Leventeoktatókká való kiképzés	3	3
XIII. Mezőgazdasági (háziipari, háztartási, kertészeti) ismeretek	4	6
XIV. Jogi ismeretek	2	
XV. Nevelési és tanítási gyakorlatok	3	9
Összesen:	32	32

I. A hit- és erkölcsstanra nézve már elmondottam az álláspontomat. — II. Egyúttal érintettem már azokat a kérdéseket is, amelyeket a bölcsélet alapkérdései címen tárgyalnunk kell. Itt csak arra akarok még rámutatni, hogy logikát, etikát, és esztétikát nemcsak ezeken az órákon tanítunk, hanem a tanítóképző-akadémia minden órája, a lehetőség szerint, legyen egyúttal a logikai, az etikai és az esztétikai iskolázás órája is. — III. Az akadémián rendszeres neveléstani kell tanítanunk azzal, hogy azokat a kérdéseket, amelyek a líceumban már szerepeltek, csak jelezzük, vagy a tanítói szükségletnek megfelelően röviden érintjük. A hangsúly a népiskolai nevelésre esik. A neveléstannak egyik része a tanítástani. Természetszerűleg itt elsősorban népiskolai tanításról van szó.

IV. A nevelés-lélektan az akadémián 5 kérdéskörre van: 1. A tanítói hivatás elemzése; 2. a hallgatók megismerése és a hivatás felé való irányítása; 3. gyermekismeret és gyermek-irányítás; 4. levente-ismeret és levente-irányítás; 5. a társadalmi érintkezés formái. — A tanítóképző-akadémián ugyan minden tárgynak kell a tanítói hivatást szolgálnia, kell azonban olyan tanulmánykörnek lennie, amelynek keretében elemezzük a tanítói hivatást, azaz megnézzük, hogy mely jellemvonások kellenek a tanítói munkakör eredményes betöltéséhez. Nem elegendő ezeket a jellemvonásokat elméletileg megállapítanunk, hanem azt is kell kutatnunk, vajjon ezek mennyiben vannak meg egyes hallgatókban. S ahol hiányt fedezünk fel, ott természetesen a hiány eltüntetéséről gondoskodunk. E tanítói jellemvonások kifejlesztésére a legalkalmasabb munkakörök egyike a népiskolás gyermekekkel való foglalkozás, a gyakorlóiskolában való hospitálás és e hospitálási megfigyeléseknek ezeken az órákon való megbeszélése. A gyermektanulmányra vonatkozó ismereteket a II. évben össze is kell foglalnunk. Ezt a gyermektanulmányt kiegészíti a levente-ifjúság megismerésére és vezetésére irányuló törekvés.³

³ Ezek a nevelés-lélektani órák úgy jelennek meg előttem, mint a jelenlegi tanítói hivatás órái bővített kiadásban.

V. A nevelés- és bölcsellettörténelem kérdéséhez három észrevételt akarok fűzni. 1. Csak a legjellegzetesebb bölcséleti rendszereket adjuk. 2. A neveléstörténelmi kérdéseket — a lehetőség szerint — kapcsoljuk össze azok bölcséleti hátterével. 3. A neveléstörténelemben a magyar neveléstörténelmet erősen kell kidomborítanunk. — Az iskolaszervezetben tanulmányában a mai kérdések mellett egyrészt szükség van külföldi vonatkozásokra, másrészt pedig az ügyviteli kérdések gyakorlati elsajátítására kell fokozott mértékben törekednünk. Erre a gyakorlatiasságra a hospitálások alkalmával kínálkozik sok lehetőség.

VI. A tanítóképző-akadémiának egyik igen jellegzetes tantárgya a módszertan. Hármasság jellemvonására akarok itt rámutatni. 1. Lényegesen több időt kell a módszertanra fordítanunk, mint amennyi erre a múltban jutott. 2. Az akadémián a módszertannak csak egy gazdája lesz. Most kettő van. A tapasztalat azt bizonyítja, jobb, ha egy tanár felelős ezért a munkáért. Nézetem szerint erre a legalkalmasabb a szaktanár. A pedagógia tanítására a tanítástannal és a gyakorlati kiképzéssel kapcsolatban elmondhatja mindazt, amivel a hallgatóságot irányítani óhajtja. Az olvasás és írás (kezdőfokon) tanítása módjának megbeszélését, továbbá a beszéd- és értelemgyakorlatok tárgyalását valamely gyakorlóiskolai kartársra bízom. 3. A módszertan révén kapcsolódik össze legjobban a liceum a tanítóképző-akadémiával. A liceum tanárai tanítják az akadémián szaktárgyuk népiskolai módszertanát. Óratervem a módszertan tanítására 5 órát vesz fel. Ez az öt óra a következőként oszlik meg:

- a) Számolás és mérés tanításának módja. 1 óra.
- b) Az olvasás és írás, továbbá a beszéd- és értelemgyakorlatok tanításának módja. Órarendek készítése. 1 óra.
- c) A természettan és a vegytan tanításának módja. 1 óra.
- d) A természetrajz, gazdaságtan és háztartástan tanításának módja. 1 óra.
- e) A földrajz tanításának módja. 1 óra.⁴

Minden módszertannal kapcsolatosan — a szorosán vett módszeres kérdéseken kívül — egyrészt foglalkozni kell a tanmenetkészítéssel, másrészt érinteni kell az illető tudomány területén a legújabb vívmányokat.

A magyar nyelv és irodalom, a rajz és az ének (zene) lényegében szintén módszertani órákat jelentenek. E tantárgyak természeténél fogva azonban több időt kell ezek módszertanára fordítanunk.

VII. A tanítóképző-akadémián a magyar nyelv és irodalom köréből a következő kérdéseket kellene tárgyalnunk: A gyermek szerepe, a nép jelleme az irodalomban; az ifjúsági irodalom. Foglalkoznunk kellene még a következő kérdésekkel: Mit olvasson a tanító ismételtén? Mit olvasson napjaink irodalmából? Mi tárgyalható a népiskolában az irodalom köréből? Ezeken az órákon kell megbeszelnünk a következő népiskolai tantárgyak módszerét: 1. Az

⁴ A többi tantárgy módszertanáról később fogok megemlékezni.

olvasmány-tárgyalás módja. 2. A helyesírás és nyelvi magyarázatok módja. 3. A fogalmazás tanításának módja. A magyar nyelvhelyesség kérdésével természetesen itt is kell foglalkoznunk. Törödnünk kell az elszakított magyarság irodalmával, és érintenünk kellene az egyetemes irodalom kérdéseit is. Az akadémián is kívánatos (mérsékelt számban) dolgozatokat készíttetnünk. Ezek tárgya azonban csakis a tanítói munka köréből vehető.

VIII. A rajzra felvett időben a következő főbb kérdések oldandók meg. 1. Táblai rajz. 2. A rajz és kézimunka tanításának módja a népiskolában. A rajz kérdésének megoldása az öt-éves tanítóképzésben nem volt helyes. Kevés idő jutott a táblai rajzra. Ezt a jövőben jobban kell csinálnunk.

IX. A tanítóképző-akadémia mindkét évfolyamán az énekre javasolt órák közül az egyiket éneklésre és az ének népiskolai módszerének ismertetésére fordítanám. A zene az énektanítás szolgálatában szerepel. A másik óra a karének órája. Ezen az órán tanulják a hallgatók a második évben a karvezetést is. Az ének- és zeneórák számát szaporítani fogják a kántorképzésre szánt órák. Ezek a kántori órák az általános zenei képzés szempontjából is fontosak. Nézetem szerint minden férfi tanítóképző-akadémián kell kántorképzést is szervezni. Fontosnak tartom annak a hangoztatását, hogy ezek a kántorképző-tanfolyamok egyenrangúak legyenek.

X. Népismeret és népművelés. Rendkívül örömdetes, hogy a törvény a népnevelés szót használja. A hallgatónak a népnevelésre kell előkészülnie. Hogy erre valóban képesíthessük, előbb meg kell ismertetnünk a néppel. A népnevelés feltétele a népismeret. Ez a népismeret többet jelent, mint a néprajz. Magában foglalja mind a tárgyi, mind a szellemi néprajzot. Ezek összegénél azonban még valami többletet is jelent. A néprajzról *Visky Károly* a következőket mondja: „a néprajzot a (művelődési) folyamatnak minden népre vonatkozólag csak a kezdete érdekli... A néprajz... az élő népek (törzsek) műveltségi viszonyainak vizsgálatából, a mából indul ki, fokról-fokra visszafelé haladva az emberi művelődés legalsó szintjét iparkodik elérni.”⁵ Bennünket a művelődés kezdete is érdekel, de fokozottan érdekel a művelődési folyamatnak mai alakulása. Bennünket érdekel a nép abban a műveltségi fokban, amelyben most van. Ebben vannak a szigorú néprajzra mutató szempontok, de van benne többlet is. A nép megismerése bizonyos erényeket és bizonyos fogyatékosságokat derít fel. A nép erényeinek ápolása és fogyatékosságainak eltüntetése a népművelés feladata. A múltban is megkívántuk a tanítótól, hogy résztvegyen a népművelésben. Nem gondoskodtunk azonban eléggé arról, hogy a tanító valóban megismerje a népet, nem gondoskodtunk eléggé arról, hogy a tanítót rendszeresen bevezessük a népművelés munkájába. A tanítói hivatás órái törekedtek ezen a téren valamit segíteni.

XI. Nemzetünk testi egészsége megkívánja, hogy a nép egész-

⁵ A magyarság néprajza. I. köt. 15—16. l.

sége érdekében a tanítóképző-akadémián foglalkozunk az egészségügyi kérdésekkel. Minthogy a líceumban majdnem heti 2 órában foglalkozunk egészségtannal, elegendő itt a lényeges kérdésekkel egy órában foglalkoznunk. Egészségtani ismeretekkel ezenkívül még a népismeret és népműveléssel kapcsolatosan is foglalkozunk. Az egészségügyi kérdésekkel kapcsolatosan tárgyalnunk kell a népiskolai egészségtan tanítása módját.

XII. A tanító akkor szolgálhatja valóban az egészségügyet, ha — ismereteken kívül — rendszeres testnevelés útján hallgató korában minél jobban gondoza testi egészségét. Az akadémián olyan testnevelésről van szó, amely a hallgató testi egészségének, erejének, ügyességének szolgálása mellett elsősorban arra akarja a leendő tanítót képesíteni, hogy a népiskolai gyermekek és a levente-iffúság testnevelését tudja vezetni. Tehát itt a legfőbb feladata a leventeoktatókká való képzés. A testi és lelki nevelés összhangja érdekében kívánatos, hogy a leventeoktatás minél előbb teljesen a tanítóság kezébe kerüljön.

XIII. A tanítóképzés reformja szükségességének okai között lényeges szerepet játszott a behatóbb gazdasági képzés. Ezt szolgálja ez az óraterv azzal, hogy a gazdaságtani órák számát, a multtal szemben, kettővel emeli. De hogy a jobb képzést valóban elérjük, még két dologra van szükség. 1. Minden tanítóképző-akadémia mellett legyen jó felszereléssel ellátott kisgazdaság. 2. Több gyakorlat legyen, mint a multban. (A gyakorlás szempontjából kár, hogy a líceumban nincsen gazdaságtan.) Minden intézettel kapcsolatos gazdasági területen való megfelelő gyakorlás mellett szükségesnek tartom azt is, hogy minden hallgató kétizben 3—4 hétig kisgazdaságban való dolgozással is szerezzon gazdasági gyakorlatot. (Ezek a gazdasági gyakorlatok falu-tanulmánnyal is kapcsolhatók össze.)

XIV. Jogi ismeretek. Az akadémián is adnunk kell nagyjában azokat a jogi ismereteket, amelyeket az ötéves képzésben alkotmánytan címen nyújtottunk. Ebből az anyagból kikapcsolódnak azok az alkotmánytani képzések, amelyek a líceumi tantervben a magyar történelemmel kapcsolatban vétettek fel. Szükség van arra, hogy a tanító a legegyszerűbb jogi kérdésekben tudjon irányítani. Ezeken az órákon kell tárgyalnunk a történelem, továbbá a polgári jogok és kötelességek tanításának módját.

XV. A nevelési és tanítási gyakorlatokra vonatkozólag az a többé-kevésbé általános óhajítás nyilvánult meg, hogy több idő kell ehhez a gyakorláshoz. A tanítóképző-akadémián ennek a kívánalomnak háromféle módon felelhetünk meg: 1. Az óratervben feltüntetett idő 50%-kal emeli a mai (8 órát) időt. 2. Az akadémián átlagban kevesebb lesz a hallgatók száma, mint ahány jelölt mostanában van. Így egy hallgatóra több tanítás esik. 3. Az akadémia II. évfolyamán a hallgató minden hospitálásával kapcsolatosan legalább egy órát, megfelelő egyéni előkészítés alapján, tanítson is.

A tanítóképző-akadémia munkájának megállapításában nemcsak az a fontos, mit tanítsunk, hanem az is, hogyan tárgyaljuk a kérdéseket. Nézetem szerint a hangsúly a szemináriumi tárgyalásra esik. Természetesen lesznek kérdések, amelyeket a jövőben is emléttetnünk kell, a hangsúly azonban az olvasáson, a megbeszélésen, a viszonylagos önálló kutatáson, az eszmecserén van. Ezzel a szemináriumi foglalkoztatással, munkáltató tanítással jobban készítjük elő a hallgatót a tanítói munkára, mint az emléttetéssel.

Most példát mutatok arra, hogyan értem egyes tanulmányokban a szemináriumi foglalkozást. A nevelés-lelektan keretében eszmecsere formájában elemezzük a tanítói hivatást és közösen állapítjuk meg a tanító főbb jellemvonásait. S itt nem az a fontos, hogy azokat a hallgató el tudja mondani, hanem az, hogy a leendő tanító azok szerint cselekedjék. A gyermektanulmányok gerince a hospitálások alkalmával és másutt tett gyermek-megfigyelések és azok megbeszélése. Ezeket a tapasztalatokon nyugvó ismereteket végül kicsit rendszerezünk is. A módszertanban azt jelenti a szemináriumi foglalkozás, hogy nem leckéket magyarázunk és adunk fel, hanem a Tantervet és Utasítást tárgyaljuk, a megfelelő vezérkönyveket olvassuk, megbeszéljük, továbbá problémákat tűzünk ki, amelyek megoldása azt kívánja, hogy a hallgató a megbeszélte módszeres elveket újabb tanítási egységeken alkalmazza. A népismeret és népművelés kérdésében a szemináriumi foglalkozás, többek között, azt jelenti, hogy minden hallgató készít egyrészt lakóhely-tanulmányt (város-, falu-, tanya-tanulmányt), másrészt azt, hogy ezeket az órákon megbeszéljük. Népművelési előadás készítése és előadása is ilyen szerű munkásság. Öröndetes a népkutató törekvés virágzása. Meg vagyok róla győződve, hogy a tanító népkutató munkájából lesz a nemzetnek igen nagy nyeresége. A tanító nemcsak a tényeket fogja megállapítani, hanem, a lehetőség szerint, rögtön hozzáfoghat az orvoslás munkájához is.

A szemináriumszerű foglalkozás egyes tantárgyakban azt jelentheti, hogy minden hallgató kap egy-egy kérdést tanulmányozásra. (Pl. neveléstani kérdést, neveléstörténeti kérdést, egészségügyi kérdést, gazdasági kérdést stb.) S amikor a tanár tanmenete szerint ez a kérdés következik, akkor előbb a hallgató számol be gondolatairól, azután társai szólnak hozzá, végül a tanár világítja meg a kérdést.

A tanítóképző-akadémiának csaknem minden tantárgyában fontos az olvasás, az órákon való olvasás. Be kell vezetnünk a hallgatókat abba, hogyan kell folyóiratokat, könyveket stb. az ügy érdekében olvasnunk, helyesen értelmeznünk. Hogyan kell azok gondolatait munkánkban megvalósítanunk. Természetesen nagyon fontos a magánolvasmány kérdése is. Az órákon való olvasással a magánolvasmány kérdését akarjuk gyümölcsözőbbé tenni. A szemináriumi foglalkozás sokszor a hallgató magánolvasmányára támaszkodik.

Felvetődik a kérdés, vajjon olyan tantárgyakban, amelyekben

kikerülhetetlen az emléztetés, legyen-e óráról-óra feleltetés vagy sem. Nézetem szerint ne legyen ilyen feleltetés. A tantárgyakkal kapcsolatos olvasást, érdeklődést, bármilyen szeminárium munkásságot rendszeresen ellenőriznünk kell. Óránként való feleltetés azonban ne legyen. A hallgató félénként számoljon be a tanultakból. Arra a kérdésre is kell feleletet adnunk, vajjon ezekben a tantárgyakban legyen-e kötelező tankönyv vagy sem. Az én nézetem szerint legyen tankönyv, de ennek használata ne legyen kötelező. Ha a tanár nem tartja egészen jónak a meglévő tankönyvet, saját felfogása szerint is tárgyalhatja a kérdéseket. Előzőleg azonban előadásait írásban kell kidolgoznia. S akár könyv, akár jegyzet formájában adja a tanár hallgatóinak kezébe előadásait, szükség van arra, hogy azok előzőleg a felsőbb hatóság részéről jóváhagyásban részesüljenek. Nincsen szükség tankönyvre olyan tantárgyakban, amelyeknek kérdéseit teljesen szeminárium módon tárgyaljuk. Ilyenek: a nevelés-lélektan, a módszertan, a magyar nyelv és irodalom, a népismeret és népművelés, a rajz, az ének, a testnevelés. (Itt-ott legfeljebb segédkönyvekről lehet beszélni.) Azt nem tartom helyesnek, hogy a hallgatók jegyezzék a tanár előadásait. Ha jegyzés nélkül figyelünk, jobban tudjuk a tanultakat lélek szerint befogadni, mint akkor, ha jegyzünk.

A legnehezebb kérdések egyike óratervet készíteni. Ennek oka az, hogy a különböző tantárgyak tanárai sokszor csak a maguk tantárgyát látják. Ha valaki pl. azt kérdezné tőlem, nem volna-e helyes valamely tantárgy részére több órát adni, akkor valószínűleg azt mondanám: Nagyon jó volna, csak hogy az a kérdés, melyikből vegyük el ezt a többletórát. Ha a tanítóképző-akadémián komoly, viszonylag önálló tanulmányozáson nyugvó munkásságot akarunk, akkor 32 óránál többet nem vehetünk fel. Ez az óraszám akaratlanul is bővül a kántorképzés óráival, bizonyos egyesületi elfoglaltsággal és időnként más elkerülhetetlen munkával. Ezért a rendszeres óraszám ne haladja meg a 32-t.

Ha valaki valamely tantervi anyag vagy módszeres kérdés hiányát látja ebben a javaslatban, akkor azt mondom, hogy nem akarom sem tantervet, sem utasítást készíteni. Csak jellegzetes tartalmakra akartam rámutatni. Csak rugalmas vezérgondolatokban akartam a tanítóképző-akadémia tartalmára nézve javaslatot tenni, hogy a kiépítésben minél több vélemény érvényesülhessen.

A tanítóképző-akadémia tartalma szempontjából is lényeges annak a hangoztatása, hogy az akadémia munkásságát a gyakorlatiasság gondolata hassa át. Gyakorlatiasság itt azt jelenti, hogy mindent a tanító munkájára kell vonatkoztatnunk. Mindent annyiban és úgy tanítunk, amint arra a tanítónak szüksége van. A gyakorlatiasságnak ez a neve a legszorosabban kapcsolatos az idealizmussal. Ha a magyarság gyakorlati kérdéseit oldjuk meg, akkor lépéseket teszünk az eszményi nemzeti élet felé.

Előadásom felépítésében a nép gondolata irányított. Olyan

tanítókat kell nevelnünk, akik a nép szükségleteit fel tudják ismerni; olyan tanítókat kell nevelnünk, akik képesek és készek e szükségletek kielégítésére. Olyan tanítókat kell nevelnünk, akik a nép segítésében apostolkodnak.

Dr. Padányi-Frank Antal.

A tanítói hivatás óráiról.

Minden igazi nevelő tudja, hogy a növendék lelki világával való közvetlen foglalkozás a legszebb, a legértékesebb nevelői munka. A fiatal, fejlődő embert vezetni, problémái zűrzavarából kiemelni és elindítani fontos és a nevelőnek örömszerző feladat. Erre a multban is minden alkalmat megragadtunk. Sajnos, ilyenkor többször összeütközött a tantárgy és a nevelői érdek. Előfordult, hogy a növendéket épen érdeklő kérdés fontosabbnak látszott, mint a soron levő tanítandó anyag. Ha engedtünk a bennünk elsősorban megmozduló nevelőnek, tanári lelkiismeretünk háborgott, mert elidőztünk olyan dolgoknál, amelyek nem tartoztak a tantervi anyagba. Bevallom, hogy pedagógus-tanár koromban az V. osztály gyakorlati óráin tárgyaltam olyan kérdéseket, melyek most a hivatásórákon szerepelnek, és nem éreztem akkor sem bűnösnek magamat. A hivatásórák rendszeresítésével a nehézségek megszűntek. Tapasztalataink összegezésénél első megállapításunk, hogy újra örülünk annak, hogy vannak hivatásórák.

Az 1937/38. évi értesítőkből az iskolák mind örömmel számolnak be a hivatásórák értékéről és hasznáról. Minden intézet hangsúlyozta, hogy nevelői céljai elérésében nagyon segítettek a tanítói hivatásórák és már az első évben is érezték ezeknek az óráknak jó hatását.

Néhány értesítőben azt olvastam, hogy a tanítói hivatás óráit főként a jó modor kialakítására használták fel. Bár ez is igen fontos dolog, de nem főcélja a hivatásóráknak. A budapesti II. ker. állami tanítónőképző azt írja, hogy a hivatásórákat vezető osztályfők intelligenciavizsgálatokat végeztek osztályuk tanulóin alapos megismerésük érdekében és elkészítették osztályuk szociográfiáját. Érdekes volna, ha ezekről a vizsgálatokról itt is beszámolnának.

Örömmel kell megállapítanunk azt is, hogy az új liceumi tantervben minden osztályban felvettek egy hivatásórát. Ez is jelzi, hogy a liceum nevelési szakiskola.

Intézetünkben az I. és V. osztályban vezetnek hivatásórákat, tehát csak ezekről szölk.

A hivatásórák anyagát, tárgyát háromféle forrásból vettük.

1. Megbeszéltünk adott eseteket, amelyek az iskolai életben történtek.

2. Felelünk röviden vagy hosszabban olyan kérdésekre, amelyeket a növendékek vetnek fel.

3. Megbeszéljük a hivatásórák számára kitűzött anyagot. Néhány példát mutatok be a beszélgetésekből.

Az adott esetek megbeszélésénél igen óvatosan járok el. Nem szabad fegyelmi ügyet csinálni belőlük. Rendesen azt mondom: — „Ezt az esetet azért beszéljük meg, hogy mindenki okuljon belőle. Tudjuk, hogy maguk még nem találhatják el mindég, hogyan kell viselkedni. Mi azért vagyunk, hogy megtanítsuk magukat erre.” Néha saját fiatalságunk egy-egy baklövését, vagy nehézségét is elmondjuk tanulságul. Ez nagyon megnyugtató és biztató a tanulóknak Van növendék, aki tanáraiban nem is látja az embert, hanem valami befejezett tökéletességet. Ezt írta egy növendékem: „Otthon belém nevelték, hogy tanáiraikra nagy tisztelettel tekintsek. Ez a tisztelet lassan áthághatatlan légkörrel vette körül őket. Nem felejttem el soha, mikor egy alkalommal egyik tanáromat — kit nagy fájdalom ért — sírva találtam. Akkor láttam meg először a tanárban a szenvedő, *küzdő embert*, aki megérthet és meg tud vigasztalni engem, mert ő is szenved.” „Tanáiraik és nevelőim is — írja egy másik — akkor hatottak rám legjobban, mikor saját magukról, saját élményeikről, életükről beszéltek. Mikor elmondták azokat a nehézségeket életükből, amelyek nekik is ugyanolyanok voltak mint nekünk.”

Intézetünkben szokásban van, hogy szeptember első napjaiban a felsőbbévesek ismerkedési estét rendeznek. Összegyűlünk nevelők és növendékek. Az első éveseknek ilyenkor be kell mutatkozni. Mindenkinek ki kell állni és valamivel szerepelni. Nehéz próba. A gyerekek a legkülönbözőbb dolgokkal jönnek. Sokan, ha mást nem tudnak, tréfát adnak elő. Egyik elsős egy kicsit esetlen tréfát mondott el. — Legközelebbi hivatásórán ezt beszéljük meg: milyen tréfákat adhatnak első társaságban. A 14 éves leány teljes jóhiszeműséggel mondta, hogy ő otthon tekintélyes felnőttek társaságában hallotta a tőle előadott tréfát. Sajnos, azt kellett mondanom, hogy bírálat nélkül a felnőttektől hallottakat sem lehet elfogadni. Érdekes, hogy az ifjúságnak milyen ízléstelen tréfák tetszenek. Minden évben érkezik hozzánk egy-egy gyászjelentés, amelyben valamely másik iskola diákjai nem nagyon épületes módon búcsúznak el tanulóéveiktől. Ez, ha nem világítjuk meg ízléstelenségét, általános tetzésre talál.

Október első vasárnapjára kimenőt tűztünk ki. Az akkori feszült, háborús hangulat miatt elhalasztottuk. Mikor a rádió hírül adta a müncheni megegyezést és megtudtuk, hogy elkerültük a világháborút, örömmel tudattuk ezt növendékeinkkel. A hír hallatára az első évesek így kiáltottak fel: „Akkor lesz jövő vasárnap kimenő!” — s ennek örültek. A felsőbb évesek azonnal azt kérdezték: „Mi lesz a mi magyar ügyünkkel?”

Ebből az esetből kiindulva rávilágítottam arra, hogy hazánk, nemzetünk sorsát eldöntő nagy események idején félre kell tenni egyéni, kicsinyes szempontjainkat.

A liceum hivatásóráit azzal vezettem be, hogy megkérdez-

tem, ki miért jött Cinkotára. Mire készül? Néhányan határozott célt jelöltek meg: tanítónők, zöldkeresztes nővérek, tanárnők szeretnének lenni. Legtöbb növendék azonban nem tudja még most, hogy mit fog kezdeni a liceum elvégzése után. Megállapodtunk abban, hogy azok vizsgálni fogják magukat. Megfigyelik, mivel szeretnek legjobban foglalkozni. Kifejtettük együtt, hogy hivatását kiki arra fogja keresni, amerre egyéni érdeklődése vezet. Az egyéni érdeklődés mindig valami képességből, tehetségből fakad. A jó Isten mindenkinek adott tehetségeket, talentumokat, melyeket kamatoztatni kell. Mindenki keresse ezeket magában, ha még nem fedezte fel. Egyik tanuló az evangéliumot idézte s erre megállapítottuk, hogy mindenkit hív valahová a jó Isten s hogy ezt a hívást lelkünk mélyén meg kell hallanunk és követnünk kell. Mindenki vizsgálni fogja magát a következő években, hogy mire van kedve és tehetsége. — Ezután megkérdeztem, mire van minden embernek szüksége, hogy hivatását jól betöltse: hogy jó tanítónő, ápolónő vagy hivatalnoknő lehessen. Rájöttek, hogy szaktudás és jellem: jóság, megbízhatóság, kötelességtudás kell minden munkakör jó betöltéséhez. A szaktudáshoz alapot a liceum ad; aki komolyan készül hivatására, annak a liceumi tanulmányokat is nagyon komolyan kell elvégeznie. A tanulás mellett éppen olyan fontos, hogy mindenki értékes egyéniséggé alakítsa magát. Hogyan lesznek azokká? Kitől függ ez? Megbeszéltük, hogy nekik akarniuk kell, a tanárnők, a nénik pedig segíteni fognak, vagyis nevelni fogják őket. Több példán megvilágítottuk, hogy erre a nevelésre szükségük van. Igen fontosnak tartjuk, hogy mindjárt az első év elején ráeszméljenek helyzetükre és céljukra.

A Házi Rendtartási Szabályzat megbeszélésekor összehasonlítjuk az intézeti és az otthoni rendet. Kérdeztem tőlük, hogy van-e otthonukban házi-rendtartási szabály. Eleinte azt mondták nincs, — később rájöttek az iratlan házi szabályokra s egy kis leány felkiáltott: „Otthon a mama az élő házi-rendszabály!” A szabályok szükségességét kiterjesztettük mindenféle kisebb-nagyobb közösségre.

Az elsőévesek nehezen szoknak meg az új környezetben. Soká hiányzik nekik a fészek melege. Az intézetben is elvárják az aprólékos gondoskodást. Megérttettem velük, hogy más az otthoni élet és más az intézeti. Otthon 2—3 gyerek között oszlik meg édesanyjuk gondja és szeretete, itt egy nénire 30—40 gyerek van rábízva. Megkérdeztem tőlük, hogy inkább otthon volnának négy polgári iskolai műveltséggel, vagy távol otthonról tanulnak, fejlődnek tovább. A felelet természetesen az, hogy mégis inkább tanulnak. „Akkor hát: fel a fejjel, ne siránkozzunk!”

Az intézet története, hagyományai igen érdeklik a növendékeket. Úgy hallgatják, mint gyerek a mesét. Számontartják, hogy a tanári kar tagjai közül kik voltak Pozsonyban növendékek. Megmutatom nekik intézetünk első, néhány lapból álló értesítőjét 1871-ből. Több növendékünk édesanyja is Pozsonyba járt a képzőbe;

ezek ilyenkor kihúzzák magukat, úgy érzik, ők már több szállal tartoznak ide. Megkeressük a mamák nevét a régi értesítőkben. Valami — őket már érdeklő — részt el is olvasunk belőle. Megvizsgáljuk az intézeti jelvényt, megállapítjuk, hogy mire kötelezi viselőjét. Ápoljuk most is Pozsonyhoz való tartozásunkat; érezzük, hogy erő rejlik a mult emlékeinek őrzésében. Az intézet történetébe való bevezetés tudatosabbá, komolyabbá teszi a növendékek összetartozását egymás között és velünk, nevelőkkel.

Érdekes beszélgetésünk volt az intézeti felszerelés megbecsülésével és gondozásával kapcsolatban. Megkérdeztem, hogyan bábunk olyan tárgyakkal, amelyeknek tulajdonosát nagyon becsülnék és szeretjük. „Igen vigyázunk rá” — volt a felelet. — Az intézeti felszerelés kié? „A magyar államé” — válaszolták. „Mondjuk így: a magyar nemzeté.” Kifejtettük, hogy akiben igazi magyar érzés van, az minden magyar nemzeti tulajdont megbecsül. Többen mondták, hogy erre még soha sem gondoltak, ezentúl jobban vigyáznak minden köztulajdonra.

Az iskolások életének legfontosabb élménye a bizonyítványkiosztás. Tanáraik osztályzását maguk között erősen megbírálják. Ezért szükséges az eljárás értelmének megbeszélése. Megérttettem velük, hogy az osztályzást lelkiismeretes mérlegelés előzi meg. Ráeszméltattam a lányokat arra, hogy milyen nagy a mi felelősségünk, amikor egy-egy oklevelet kiadunk. A magyar nép vezetése a tanító kezében van. Nem adhatunk oklevelet olyannak, aki egész lélekkel nem készül fel hivatására.

Az elsőévesekkel a hivatásórán megbeszélt szempontok szerint megíratom életrajzukat. Ezekről kérek beszámolót: szülők életkora, egészségi állapota, foglalkozása és kedvtelése. Testvérek, rokonok. Lakás. Iskolák, tanárok, tanítók, olvasmányok, barátok. Megmondom, hogy ezekről mindenki azt és annyit ír, amennyit akar. Természetes feltétel, hogy amit ír, az teljesen igaz legyen. A beszámolókat nagyon érdekesek. Érdekes, hogy mit írnak meg és hogyan jellemzik a családi helyzetet. A tanuló rávilágít vele egyéniségére. Például egyik 50 holdas kisgazda leánya édesapját mindenkép hivatalnoknak tüntette fel. „Szüleimnek földbirtoka van, — írja — alkalmazottak vannak s azok dolgozzák meg a földeket. Apukám különösen szeret a községházán lenni és az árvák ügyével foglalkozni. Nagybátyám közigazgatási tanfolyamon van, februárban, mikor végez, a szomszéd községben lesz üresedés és ha a jó Isten megsegíti, akkor megválasztják, mert van protekció. — Kisebbik testvérem katonaságnál van mint önkéntes.” Ezt a beszámolót külön, négyzemműközt megbeszéltük. Kitént, hogy a földbirtokot feleslek művelik, édesapjának nincs alkalmazása a községházánál, fivére nem önkéntes — csak önként lépett a hadseregbe, talán tizedes. A kisleány édesapja vitéz. Megkérdeztem: ezt miért nem írta meg? „Ezt elfelejtettem.” Pedig — mondtam, erre igazán büszke lehetne. A beszámolómban tapasztalt néhány hasonló „kiegészítés” adta a következő tárgyat: „Ne akarjunk

többnek látszani, mert kevesebbek leszünk." Leányoknál gyakran előforduló jelenség, hogy szeretnek előkelőknek mutatkozni. Az úrhatnámság magyar betegsége. Az iskolában kell megkezdeni a küzdelmet ellene.

A hivatásórán a kiindulás lehet igen egyszerű kis eset, példa, — de mindenképp arra törekedtem, hogy a mindennapi problémákat is magasabb nézőpontból vizsgáljuk. A leányok ebben a korban erősen egocentrikusak, érzelműek. A dolgok, események tárgyilagos mérlegelésére nevelni kell őket.

A hivatásórák közül legérdekesebbek a tanárnak is az V. osztály órái. 18—19 éves leányokkal már komoly életkérdéseket lehet megvitatni. Első órán megbeszéltük a hivatásórák célját. Felolvastam nekik a kitűzött anyagot. Megkérdeztem: érdekli-e őket. — Ezekről a kérdésekről beszéljünk-e, vagy másokat óhajtanak. Az egész osztály egyöntetű lelkesedéssel fogadta a kitűzött tárgyakat. Ők maguk állapították meg, hogy leendő hivatásuk szempontjából ezeknek tisztázására nagy szükségük van.

Nem hiszem, hogy volnának tanárnak élvezetesebb órái, mint ezek. Soha olyan osztatlan és teljes figyelmet nem tapasztaltam, mint itt. Minden hivatásórát ők tartottak számon. Ha valamelyikről egy társuk elmaradt, például betegség miatt, a jelenlevőkkel elmondatta magának, hogy miről beszélgettünk. Érezték, hogy minden, amit itt tisztázunk, közvetlen jövőjükre, az egymásközt is ézerszer megvitatott, elképzelt életre vonatkozik. Az Életre, amelyet a fiatal leányok mindég nagy kezdőbetűvel írnak le.

Legfőbb törekvésem az volt, hogy mindenről reális szemléletet adjak. A valóságokat, a tényeket kerestük fel; ezek sokszor kemények, ridegek és fájdalmasak voltak. Nem a fiatalokban amúgy is erős kritikai szellemet akartam növelni bennük, hanem — ha lehet — a csalódás, a belső összeroppanás ellen akartam előre felvértezni őket, hogy nehéz időkben se veszítsék el az örök dolgok iránytűjét.

Reális képet állítottunk össze leendő működési helyükről. Például a falusi népről. Megbeszéltük, milyen véleménnyel van a paraszt az intelligenciáról. Ez a vélemény általában nem kedvező. Kerestük az okát. Mi a tanító helyzete a faluban? Hogyan fogadják? Elmeséltem egy növendékünk esetét, aki tanyai uradalmi iskolába került. A parasztok köszönés nélkül megálltak lakása előtt és így szóltak — miközben bizalmatlanul végigmérték: „Megjött az új tanító — ez is lány — ez is olyan lesz, mint ama volt.” — A régi ugyanis cigarettázva pizsamában ült az iskolában, míg aztán fegyelmi úton eltávolították. Levontuk a következtetést: legyünk elkészülve arra, hogy nem fogadnak szívesen! Ez nem a népen, hanem gyakran elődünk hibáján múlik. De nem szabad elkeseredni! Év végén az előbb említett iskolában vizsga után már együtt harsogták szülők és gyermekek: Isten áldja meg! Éljen, éljen a mi kisasszonyunk! — és elhalmozták virággal, kedveske-

déssel a tanítónőt. — Persze, míg idáig jutott, ahhoz sok munka, türelem és nagy szeretet kellett.

Meg kell érteni a falusi nép megnyilatkozásait. Egyik növendékünk egyévi megbízást kapott egy tanyai iskolához. Ő sem részesült nagyon meleg fogadtatásban. Vizsga után azonban a legtekintélyesebb gazda kérvényt szerkesztett, rá sok aláírást gyűjtött s azt az óhajukat fejezte ki, hogy kisasszonyukat jövőre is hagyják ott. „Mert amiképen a gazda megkedvelt lovától nem válna meg a világ kincseért sem, azonképen ragaszkodunk a mi szeretett tanítókisasszonyunkhoz is.”

Második évben ez a tanítónő karácsonyfa-ünnepélyt rendezett, amelynek keretében megajándékozta a szegényebb gyermekeket ruhával, cipővel, és minden iskolás gyermek részére kis szeretetsomagot készített tanítónő-társával. Rengeteg fáradtságba, utánjárásba, munkába került ez neki. Az ünnepekre hazament a tanyáról szüleihez. Ezalatt ugyanez a nép betört lakásába és kirabolta. — Nem lakását, szívét érezte kifosztottnak a kis tanítónő, mikor visszaérkezett. Nehéz idők voltak ezek, de őt nem törte le a csalódás. Új hittel, új akarattal dolgozott tovább.

Nem titkoljuk azokat a nehézségeket sem, amelyek az egyéniségek és életkorok különbségéből származnak a kartársakkal való együttműködés közben. Erre nézve a növendékek is tudnak eseteket. Megbeszéljük, hogyan kell finoman, tapintatosan viselkedni az idősebb kartársakkal. Megállapítjuk, hogy a konzervativizmus, a régihez való ragaszkodás, az új dolgok nehezebb elfogadása természetes vonása az idősebbeknek. Azt is láttatjuk, hogy ennek a magatartásnak sok értéke is van. Az idősök a maguk fiatalsága idején valószínűleg szintén haladók, „modernek” voltak. Tisztelet illeti őket, mert értékes eszmék szolgálatában eltelt élet van mögöttük, — telve gazdag tapasztalatokkal. — Forduljanak bizalommal ezekhez az idősebb kartársakhoz; kérdezzenek, tanuljanak tőlük. Ez jól is esik nekik és így kiegyenlítődik szépen az idősök és fiatalok ellentéte.

Igen gyakori csalódása kikerült növendékeinknek, hogy új állomáshelyükön, ahol nem ismerik őket, a „társaság” nem mindég fogadja be a tanítónőt. A tanító megbecsülése valóban nincs arányban munkájának fontosságával. Egyik növendékünk írta a következőket: Egy alföldi kis városba került. A helybeli intelligenciánál látogatást tett. Nagyon hűvösen fogadták. Egy helyen nagyobb társaság volt együtt; a háziasszony a mellékszobában fogadta őt, — be sem vezette. Csak akkor kezdték hívogatni, mikor megtudták, hogy katonatiszt, ezredes árvája. Eleinte ez a bánásmód kissé rosszul esett neki. Hivatását, a gyermekeket azonban nagyon szereti, egész odaadással dolgozik s így munkatársain kívül, akiket nagyon becsül, nem kívánczik társaságba. Leszögezzük, hogy a tanítónő nem kedvetlenedik el, ha nem részesül társadalmi megbecsülésben. Ha ebben is része lesz, örülhet neki, de nem ezért dolgozik.

A rosszindulatú megszólás, pletyka ellen is fel kell vértetni a növendékeket. Magános tanítónőnek ez néha komoly, nehéz küzdelmet okoz. Különösen addig, míg megismerik. Elégtétel keresése közben nagy hibákat követhet el, ha tapasztalatlan. Egy igazán kifogástalan növendékünk írta: „A tanítónő rengeteg pletykának, kritikának van kitéve a faluban. Magamon tapasztaltam. A leglehetetlenebb, a legfantasztikusabb történetek hősnője lettem. Egyetlen orvosság: nem törődni velük. Tudni se akarjuk, ki indította el a rágalomhadjáratot.”

Megdöbbenést válthat ki a tanítónőben munkája kezdetén tanítványai nyomora, az iskola hiányos felszerelése, rozoga épülete. „Iskolámban tartott terepszemlém majdnem sírásra fakasztott” — írja egy végzett növendékünk. „Rozoga vályogépület; nem nagyítok, ha Tompa: „Az én lakásom” című költeményében megírt keleméri lakásával azonosítom. A négy pici ablak telerakva fűzetekkel, mindenfélével; szekrény u. i. nem volt. Az ablakon kilátni és szellőztetni nem lehet. A teremnek padlója csak — volt. A takarításnál felöntözik, a lyukak megtelnek vízzel, ettől a levegő dohos és áporodott. A kályhacső naponta kétszer kiesik; ilyenkor az udvarra kell vezényelni a gyermekeket a kicsapódó füst és széngáz miatt. Nem kellene-e egy kicsit ilyen helyzetekre is előkészíteni leányainkat? — Micsoda ellentéte ez a tanítónőképző-intézet központi fűtéses tantermének, jól felszerelt gyakorló-iskolájának!

Felmerül a kérdés, mit tegyen a tanítónő, hogyan segítsen a bajokon. Megkeresi a helyi hatóságokat, kilincsel, szaladgál, dolgozik, — kályhacsövet tapaszt, szekrényt kerít, padlóért könyörög. Nem nyugszik, míg rendet nem teremtett. És nem csügged, nem mondja: Itt nem lehet dolgozni! Nem mondja, mert 70—80 kis magyarért fárad. Őszintén megvallom, volt növendékeink beszámolóit olvasva, látva a hősie küzdelmet, sokszor osztatlan hat osztályban, rozoga iskolában, támogatás nélkül, egyedül: tisztelettel gondolkodok rájuk és felmerül bennem a kérdés: Mi az én munkám az övékhez képest?

Az elhagyatott és elhanyagolt tanítványok felkarolásában külön fejezetet kell nyitni a lelenegyereknek. Ezek a falu legszánalmasabb teremtményei. Ők adják a tanítónőnek a legszomorúbb, legnehezebb feladatokat. „Ezeknél a nevelési gond sokkal nagyobb mint a tanításé. Ha a nevelést megoldottuk, a tanulás is magától megy. Minden részvétem ezeké a szerencsétleneké s nem tudok rájuk segíteni,” írják. Ahol lencetelep van, ott egy osztályban 10—12 is van belőlük. Az osztály terhei, mert irgalmatlanul rosszak, hazugok, tolvajok. Mindég éhesek; a földbe taposott kenyeret, morzsákat is felszedik, — mesélték. Megállapodtunk abban, hogy a tanítónő mindég arra gondol, hogy az ilyen gyermekek legtöbbje testileg-lelkileg terhelt s még több szeretetet juttatunk nekik. S a tanítónő nem veszti el hitét az isteni Gondviselésben sem.

Ilyen és hasonló eseteket beszélünk meg leendő működési he-

lyükről. A szemléleti anyagot a tanuló egyéni tapasztalatain kívül a végzett és kint működő növendékek beszámolóí, levelei adják. Ezeket nagy érdeklődéssel hallgatják a leányok; s mert Cinkotán végzett növendék írja, nagyobb hitelességgel hatnak rájuk.

Az ötödik osztály hivatásóráinak másik tárgyköre a *házasság és családi élet* kérdéseit foglalja magába. Növendékeinkben nemcsak a jövődő tanítónőket, hanem a leendő háziasszonyokat, feleségeket, édesanyákat is kell látni. Ezek az órák igazi nőnevelési órák. Kellenek is. Több lányunk alig hagyja el az iskolát, máris férjhez megy. Lehetne azt mondani, hogy ezeknek a kérdéseknek tisztázása nem az iskola feladata; intézze el az édesanya! Dehát bizony sok édesanya nem intézi el, és átfogóbb szempontból nem is nézi a kérdést. Hogy ezeknek megtárgyalását a leányok is szükségesnek tartják, azt az a mindennél nagyobb érdeklődés mutatja, amellyel a beszélgetésekben résztvettek. Itt érzik, hogy már nem az iskolának, hanem az életnek tanulnak, legszemélyesebb vonatkozásban.

Szempontunk itt is a veszélynek megbeszélésével a megelőzés.

Első kérdés az élettárs helyes megválasztása. Megállapítjuk, hogy itt messze előre kell tekinteni. Necsak saját, ideig-óráig tartó boldogságukra gondoljanak, hanem arra is, megvan-e a testi-lelki biztosíték abban az emberben, aki gyermekük apja is lesz. Súlyos felelősség ez: komolyan kell tisztázni a tényezőket, nehogy később szemrehányást kelljen tenni maguknak. Éppen ezért szükséges a most már tervbe vett kötelező házasság-előtti orvosi vizsgálat és az, hogy a völegényjelöltreől komoly, megbízható értesítéseket szerezzenek.

Megbeszéljük, hogy ne azzal menjenek a házasságba, hogy mit kaphatnak, hanem, hogy mit adhatnak. Aki arra építi élete boldogságát, hogy mindég másoktól vár, az bizonyosan csalódik. Hogy mit kapunk, nem rajtunk áll; hogy mennyit adunk, túlünk függ. A női lélek természetét vizsgálva, megállapítjuk, hogy önző nő nem is lehet boldog. A női léleknek, életnek tartalmat csak az odaadás, a szolgálat adhat.

Fontos tisztázni azt is, hogy a férfi természete más, mint a nőé. Neki nem mindene a család. Érdeklődése, hivatása, kedvtelése elszólítja az otthontól. Ne legyen az asszony féltékeny férje munkájára. Hagyja dolgozni, sőt segítsen neki, ha tud. A féltékenység külön fejezet, amit mindkét fél szempontjából megtárgyalunk.

A család életében a férj keresetének okos beosztása is igen fontos kérdés. Itt azt jegyeztük meg, hogy a komoly élettárs, feleség mindég tudja, számontartja mennyi becsületesen szerzett jövedelme lehet férjének. Nagy igényével az asszony ne hajszojja bele férjét tisztességtelen pénzszerzésbe. Sajnos, a háború után erre sok szomorú példát láttunk.

A házasság válságait is megtárgyaljuk s az ezek között vergődő, szenvedő gyermek sorsát. Az asszony hozzon áldozatot gyer-

mekeiért. Erről a kérdésről nehéz volt beszélni; több nagy leányunk szemét könnyel fátyolozta az otthoni egyenetlenségekre, meg hasonlásra való gondolás. De ezt is láttam a szemekben megcsillanni: Én semmikép sem fogom elrontani gyermekeim életét. Én inkább minden szenvedést, minden áldozatot vállalok értük.

Minden leányunk azonban nem mehet férjhez. A magános tanítónő életének küzdelmeiről is kell szólnunk. Egy növendékünk, aki 11 éve tanít egyedül, egy elhagyott pusztai iskolában, ezt írja: „Hálás vagyok, hogy nem elégszik meg azzal, hogy általánosságban írjak nehézségeimről. Bizony nehéz megmagyaráznom összetört ségemet s ha a már elmondottak nem indokolják eléggé lelki állapotomat, még azt írhatom, hogy egészen egyedül voltam. Isten és én. Munkám és én. Gyaroltságaim és én. Egy tiszta, szép, bátor lélek után sóvárgott a lelkem s árván maradtam. „Jaj annak, aki egyedül van, mert ha elesik, nincs ki fölsegítse” — mondja az írás. Egyedül vagyok, s most úgy érzem, mintha nem is én lennék én. Oda a kedélyem, a munkakedvem. De minden lelki harcom és összeroppantásom ellenére hiszem, hogy figyel engem az Úr Jézus. Még nem érzem, de hiszem, hogy ebből a keresztből számomra kristályosabb, erősebb, odaadóbb élet fakad, ha jól harcolok.” Tehát a magános élet sötét óráira is figyelmeztetjük leányainkat, hozzátéve azonban, hogy százszor inkább maradjon egy leány egyedül, mint-hogy férjhez menjen komoly meggondolás nélkül, épen csak azért, hogy férjhez menjen. A rossz házasság egész életre szóló szenvedés. A magánosság rendesen azért szakad teherként a leányokra, mert kifogyott a lélek belső erő tartaléka. Keressen ilyenkor tudatosan új szellemi és lelki erőforrásokat, felfrissülést.

Nem akarok az egész anyagon végig haladni, csak néhány példát ragadtam ki, hogy megmutassam, milyen szempontok szerint tárgyaljuk a megjelölt kérdéseket. Félreértések elkerülése végett megemlítem, hogy itt készakarva csak a negatív példák tárgyalásáról beszéltem. Hála Isten, sok-sok lelkes, biztató hírt kapunk megelégedett, jó körülmények között dolgozó tanítónőktől, édesanyáktól. Ezeket is közöljük növendékeinkkel.

Ami az előírt anyagot illeti, nem mondom, hogy szigorúan ragaszkodunk hozzá. Mégis törekszünk arra, hogy az év folyamán megbeszéljük. Mindaz, ami a hivatásórák anyagában szerepel, s növendékeink jövőjére nézve fontos. A tanítónőképzőben az idő drága, egy-egy óra nagy érték, nem lehet elfecsérelni. Épen ezért jól el kell készülni a hivatásórákra. Nem lehet avval a gondolat-tal az osztályba menni, hogy „majd beszélünk valamiről.” Ha a tanár maga nem látja a kérdés gerincét és minden vonatkozását, nem tudja irányítani a beszélgetést. Kellő előkészület mellett sem sikerülnek az órák egyformán. Néha számítunk a növendékek véleményeire és tapasztalataira, és nem kapunk tőlük semmit. Ezért jellemző eseteket, irodalmi példákat, ügyesen kiválasztott újságcikkeket tartunk készenlétben a megvilágításhoz. Volt növendékek leveleit gyűjtjük. Látogatásukkor szóval elmondott élményei-

ket, tapasztalataikat írásban is elkérjük. Megmondjuk azt is, hogy felhasználjuk azokat.

A munka értékét a mai kor mindég az eredménnyel, a sikerrel méri. A nevelő ebből a szempontból nem dolgozik hálás területen. Munkája természetéhez tartozik, hogy a gyümölcserést nem látja. A hivatásórák értékét sem tudnám apró közvetlen eredményekkel bizonyítani. Mi megmutatjuk a növendéknek a komoly, áldozatokat is vállaló hivatásos élet nehézségeit és szépségeit. Utat mutatunk, és útravalóul adunk határozott keresztény életelveket, önismeretre és önnevelésre való készséget, de az életet nekik maguknak kell megélni.

Medgyesi Zsófia.

A cselekvő oktatás elvei a tanítóképzésben.

Minden kornak megvan a maga pedagógiai rendszere, amely több vagy kevesebb hasonlatosságot mutat az előző és a következő rendszerekkel. Az eltérések domborítják ki valamennyi rendszer jellegzetességeit. A jellemző jegyek minden esetben egy koncentrikus gondolat köré csoportosulnak. Egy pedagógiai rendszert tehát úgy ismerhetünk meg legkönnyebben, ha keressük lényegétadó, koncentrikus elvét. Az új iskola központi elveként a cselekvés, a tevékenység gondolatát kell megjelölnünk s az új iskolában folyó munkát legalkalmasabban cselekvő oktatásnak nevezhetjük. Az öntevékenység elvének didaktikai alkalmazása elhatározó jelentőségű az egész oktatásra nézve, éppen azért nem tartom feleslegesnek, hogy az elv lényegének mibenlétét röviden tisztázzuk.

Tapasztalataink általában azt igazolják, hogy a cselekvő oktatás elvét általánosan már csaknem minden oktatási fokon elfogadják, úgy az elméleti, mint a gyakorlati nevelők. A cselekedtető oktatás lekicsinylői és ellenzői ma már oly kevesen vannak, hogy velük vitába szállnunk teljesen felesleges. Most azonban önmagunkkal állunk szemben, mivel tanításainkat vizsgálgatva, bírálgatva, nem egyszer meg kell állapítanunk, hogy noha ismerjük az öntevékenység elvének megvalósításához vezető utakat és módokat, helyenként mégis eltérünk azoktól. Ennek okát abban látom, hogy a feldolgozandó anyag nagy tömege, a tanulók nagy létszáma, vagy egyéb kedvezőtlen körülmények sokszor kényszerítőleg hatnak reánk és terelnek bennünket más, nem az öntevékenység elvének megfelelő módszerek és eljárások felé. Gyakran azzal igazoljuk eljárásunkat önmagunk előtt, hogy a kijelölt anyagot könnyebben és rövidebb idő alatt végezhetjük el más módszer alkalmazásával, mint a tanulók öntevékenységére támaszkodva.

Valamennyien tisztában vagyunk azzal, hogy a cselekedtető oktatás célszerűségét, eredményesebb voltát a kísérletek és a tudományos lélektan már igazolta. (A tudományos és elméleti meg-

állapítások helyességét saját gyakorlatunk is alátámasztja. Különös hangsúllyal állíthatjuk ezt akkor, ha a tanítás és nevelés alaki képzőerejére gondolunk. A *Várkonyi H.* által hangoztatott *transfer* kérdése szintén a cselekedtető oktatás igazolására szolgál.) Az a tény, hogy a tanulók öntevékenységeinek felfüggesztésével gyakran időt nyerünk és könnyebben érjük el a kitűzött eredményt, tisztán látszat, önámítás, mivel a tanulók nem tették oly mértékben sajátjukká az anyagot, nem tettek szert kellő gyakorlatra, így csupán a tanár munkáján felépült tanítás eredménye és értéke nem mérhető össze az öntevékenység útján szerzett készségekkel és ismeretekkel.

Mielőtt a probléma megoldásával kapcsolatos kérdéseket felvetnénk, szükségesnek tartom a probléma rövid történetének tárgyalását, mivel ez is mibenlétének tökéletesebb megismeréséhez vezet.

Az ókori tanítás és nevelés története nem szolgál fontosabb adatokkal. A középkornak pedig teljesen más irányú a nevelési rendszere, nem hogy ott kereshetnénk a cselekedtető oktatásnak gyökereit. Igazában csak az újkor, sőt csak a legújabb kor eszmél rá, hogy a gyermeket és ifjút nem nevelhetjük a felnőttek által kitalált és a nekik (a felnőtteknek) megfelelő módszerekkel, hanem jobban meg kell ismerni a gyermeket, hogy azután a gyermekhez alkalmazhassuk módszerünket. Ez a törekvés azt eredményezte, hogy az elmélkedő és a gyakorlati nevelők lassanként megismerték a gyermek és az ifjú jellemző vonásait, amelyek között elhatározóan fontos helyet tölt be a fejlődéssel szoros összefüggésben lévő tevékenységi tendencia. E tényből kettős következtetést kellett a nevelőknek levonniok: 1. a természetesen adódó energiákat, amelyeket a tendenciák irányítanak, nem szabad elfojtani, sőt hasznosítani kell; 2. a természetesen koncentrált energiával végzett munka eredménye nagyobb értéket képvisel, mint a tendenciák természetes hatása által nem kísért munkák eredménye.

Az elmondottak után nem csodálkozhatunk, hogy a pedagógia nagy elmélkedői elvetik a tiszta verbalizmust és változtatni kívánnak a gyermek receptív szerepén, mivel ez ellenkezik a gyermek természetével. Gondoljunk a gyermek ösztönös játékaire, zaklató kérdéseire, valamint mozgékonyására, elevenségére, amely minden egészséges gyermeket jellemez. A tanítónövendékek számtalan problémája, kezdeményezése, a gyakorlati vonatkozású megoldásokban mutatkozó leleményessége, vállalkozó szelleme stb., arra figyelmeztet, hogy ezt az ifjút nem szabad a receptivitás béklyóiba verni. Ezt elítéli az élet, azonban elítéli maga a tanítónövendék is. (A tanítónövendék, főleg a felsőbb osztályokban, több kritikát gyakorol tanárai munkájával szemben, mint más iskolák növendékei, mivel figyelmét a rendszeres pedagógiai oktatás, a neveléstan és didaktika ösztönszerűen felkelti. Egyébként is a tanítónövendéknek tanáraitól is látnia kell azt a didaktikai eljárást, amit majd tanítói működése közben magának is alkalmaznia kell.) A tanítói pálya

rendkívül sok leleményességet és önállóságot követel. Erre pedig csak a cselekedtető oktatással nevelhetjük növendékeinket. A multban hiába követelt *Ramus* Péter az iskola életébe napfényt, gyakorlatiasságot, hiába követelte a gyermek öntevékenységének kijáró helyet, hiába írta *Montaigne* követelő hangon, hogy „helyesebben járna el a tanító, ha már kezdettől fogva saját lábára állítaná növendékét, hadd próbálkozzék maga a dolgokkal, hadd válasszon, hadd következtessen maga”, szava süket fülekre talált. A hatására *Locke* szintén okoskodtatni kívánta a tanulót. Sajnos, azonban ekkor még mindig nincs, aki gyakorlatban megvalósítsa elvét.

Rousseau az első, akinek hatása a gyakorlati pedagógiában is felismerhető, noha elveinek szélesebb körű elterjedéséről vagy megvalósításáról szintén nem lehet beszélni.

Rousseau idevonatkozó elvei jellemzésére álljon itt a néhány idézet: „Bedenke zuerst, dass es in seltenen Fällen deine Sache ist, ihm vorzuführen, was er lernen soll; er selbst vielmehr soll es verlangen, suchen und finden.” Más helyen következőket mondja: „Soviel man kann, muss man durch Tatsachen sprechen und nur sagen, was man nicht praktisch ausführen kann.” Eszméinek nagy jelentősége abban áll, hogy azok *Basedowra* és *Pestalozzira* nagy hatást gyakoroltak.

A cselekvés iskolájának gondolatára szépen mutat rá **Froebel** a következő szavaival: „Der Mensch kennt nur das gründlich, was er in der Tat umsetzen vermag; und er kann nur das vollkommen und ganz tun, worüber er sich auf deutliche Weise Rechenschaft geben kann.”

Az új iskola egyik nevezetes úttörőjének *Hermann Lietz*-et kell tekintenünk, aki *Rein* gondolatait a gyakorlatban igyekezett megvalósítani. Igen fontos elve a közügyességre való nevelés jel-szava. Jogosan követeli, hogy növendékeink ne tisztán elméleti tudással rendelkezzenek, hanem a közügyességnek legalább a leg-
elemibb fokát érik el. (Hazánkban *Orel Géza* mutatott rá arra egyik tanulmányában, mily nagy fontosságú az a kérdés, vajjon a tanító rendelkezik-e a legszükségesebb kézi szerszámok használatához szükséges ismerettel és készséggel. A munkáltató tanítóképzőintézeti oktatásnak feltétlenül ki kell terjeszkednie arra, hogy a szerszámok kezelését necsak ismerjék a növendékek, hanem abban kellő jártasságra is szert tegyenek. Ezt a célt nemcsak a kézimunkatanítás szolgálja, hanem a természettudományi oktatás közben végzett gyakorlatok legnagyobb része is.)

Kitűnő útmutatásokat meríthetünk *Dewey* és *Kerschensteiner* közléseiből, munkáiból. Mindkettőjük szerint az iskolának arra kell előkészítenie a növendéket, hogy a cselekvő közösségnek alkalmas tagja legyen. Már pedig a tanító nem vállalkozhatik erre a munkára, ha maga sem ismeri a cselekedtető iskola módszereit s maga sem szokta meg az igazi kezdeményező munkát. Az új iskola gyakorlati megvalósítását kell látnunk a *Dalton*- és *Win-*

netka-terv kivitelezésében. Mindkét elgondolásból kiváló gyakorlati értékű elveket meríthetünk, noha kissé túlhajtottak.

Sajnos, a cselekvés iskolájának gondolata a legutóbbi időkig csak elméletben élt. Ennek két oka volt: 1. az öntevékenység elvének elmélkedői rendszerint csak közvetlen környezetükre hatottak, és nem volt módjukban elveik szélesebb körű terjesztése; 2. akik megismerték is a cselekedtető iskola elvét, nem alkalmazták azt, mivel több fáradsággal jár, mint a régi módszer alkalmazása és nem hozott oly kápráztató eredményt, mint a „kiválónak” mondott recitáltató eljárás. Mivel hamar kiderült, hogy a gyermek öntevékenységének bekapcsolása a tanítóra is súlyosabb feladatot ró a legtöbb esetben, mint a régi módszer, ezért sok ellensége akadt, így csak a legutóbbi időben nyert nagyobb teret a munkáltató iskola elve.

Ma már minden pedagógus előtt ismert ez a szó: *munkaiskola*. Sokan azonban az elnevezésnek — etimológiai alapon elindulva — helytelen értelmezést adnak. Lássuk most már, mit is jelent lényegében ez a kifejezés. A munkaiskola lényegének nem tekinthetjük a tanulók fizikai tevékenységét, a kézimunkát, eszközök készítését, vagy a dramatizálást, mint ezt nagyon sokan tévesen hiszik, mivel ez csak egy parányi programmpont a cselekvés iskolájában. A cselekedtető oktatás lényegét megértjük akkor, ha vizsgáljuk, miben különbözik az a régi iskolától, mit akar elérni, mi a gyakorlati jelentősége, hogyan és mennyiben valósíthatók meg elvei? Mindezekre rövidre szabott értekezésemben nincs alkalmam kitérni, azonban legalább részben megkísérlem a kérdést megvilágítani.

Első helyen az elnevezést kell tisztáznunk. 1918-ig egyszerűen munkaiskolának nevezték a német *Arbeitsschule* szó szerinti fordításaként. Ebben az esztendőben használta először *Bovet* az „*école active*”, „*Tatschule*” vagy „*Schule der Selbstbetätigung*”, a cselekvés, az öntevékenység iskolája elnevezést. Ez az elnevezés már sokkal alkalmasabb a fogalom megjelölésére, mint a munkaiskola kifejezés. Nálunk sokan az aktivitás iskolájának nevezik. Az aktivitás alatt itt spontán szellemi tevékenységet értünk, amelyben nincs semmi, ami ellenkezik a tanuló természetével, érdeklődési körével s a gyakorlatiasság elvével. Az aktivitás egyben indítást, kezdeményezést is jelent. Ez az indítási és kezdeményezési jog a tanítóképzőintézetben is nagyon sokszor a tanítónövendéket illeti meg. A cselekvés iskolája nem jelenti a régi értelemben vett iskolát, amelyben más élet folyt, mint amilyen a gyermek iskolán kívüli élete, más volt a légkör, a viselkedési forma az iskolában, mint otthon. A cselekvés iskolája szoros kapcsolatot akar teremteni az élettel, oly természetessé akarja tenni az iskolai környezetet, hogy azt a tanítónövendék se érezze idegennek. Legfőbb elve tehát: tanítsunk az életből az életnek, más formában: az életben szükséges tudást és elveket csak magából az életből merítheti a tanuló. A gyakorlati életből, tapasztalataiból, megfigyeléseiből kell

következtetni a tanulónak, hogy mikor mit tegyen. A tisztán üres könyvtudomány nem teszi értékesebbé az ifjút, csak emlékeztet terheli meg, gyakorlati értéke nincs.

A cselekvés iskolája tehát szemben áll az üres formalizmussal, a megszokottsággal s helyette új légkört akar megteremteni. Ez a légkör az élet légköre.

Tovább megyek. A cselekvés iskolájának célja spontán és termelő aktivitás. Itt tehát nem reprodukcióról, hanem produkcióról van szó. Ahhoz is, hogy a tanulók produkálhassanak, alkalmas légkört kell teremteni. Ez a légkör, hangulat minden osztályban más, olyan, amilyen a tanulók fejlettségi fokának megfelelő.

A cselekvés iskolája tehát elsősorban abban különbözik az ú. n. régi iskolától, hogy a tanulót kiemeli passzivitásából, hogy aktivitásba lendítse, miáltal biztosítja a teremtő munka lehetőségét. Ezzel együtt megváltozik az iskola csendes, nyugodt képe. Látszik, hogy a növendékek élnek, dolgoznak, problémákat vetnek fel, megoldásokat keresnek s nem nyugszanak, amíg tevékenységi vágyukat ki nem elégítik. Minden foglalkozásnak az egész egyéniségre kell nevelőleg hatnia: sarkalja tevékenységre az értelmet, keltse fel és nemesítse meg az érzelmeket s indítsa helyes cselekvésre az akaratot.

Már az eddigiekből is következtethetünk arra, mit jelent a cselekvés iskolája. Joggal kérdezhetné valaki a cselekvés iskolájának programját. Ez a kérdés az, amit a cselekvés iskolájának elméletkedői is eldöntetlenül hagynak. Hiába is kérdeznénk meg őket és hiába is válaszolnának erre a kérdésre, oly programot felállítani, mely minden időre szól, teljesen lehetetlen, sőt még a cselekvés iskolájának módszerét sem lehet a priori megállapítani. Ha ezt mégis megtesszük, tulajdonképpen a cselekvés iskolájának lényegét vesszük el. A szabályok felállítása, a tanár és növendék teljes megkötése módszeres szempontból már csak azért is ellenkezik a cselekvés iskolájának szellemével, mivel így nem érvényesülhet a növendék és tanár spontán szellemi aktivitása. Az élet alakulása, változása oly tény, amellyel az iskolában is számolnunk kell. Tehát ebből a szempontból sem lehet megkötni a módszert, mivel az élettal állandóan kapcsolatot kereső tanítás természetes módon alkalmazkodni fog az élet kívánalmaihoz.

Mégis van valami, amit állandónak lehet nevezni ebben az eljárásban: ez pedig a teljes egyéniség foglalkoztatására való törekvés, az értelem, érzelmi világ és az akarat törekvések összehangzatos irányítása, alakítása. Ez kettős munkát foglal magában: 1. a rendszeres nevelés és tanítás elvét és 2. az alkalmasság elvének tökéletes megvalósítását. Felesleges bővebben kifejtenem annak jelentőségét, hogy a spontán adódó nevelői és tanítási alkalmak, mozzanatok kiaknázása legalább annyit jelent értékben, mint az igen sokszor erőszakolt nevelői és tanítási mozzanatok értéke.

Mit kell tehát tennünk? Alkalmakat kell keresnünk a növények cselekvési, öntevékenységi tendenciájának megnyilatkozására, még helyesebben: úgy kell irányítanunk növendékeinket, hogy ők maguk teremtsék meg a tanításhoz szükséges hangulatot, ők maguk állítsák fel a problémákat, maguk keressék meg a megoldáshoz vezető utat, saját érveik alapján fogadják el az igazságot, önmagukat győzzék meg arról, hogy valamit meg kell tenniük s ők maguk érezzék azt, hogy ennek vagy annak az elkészítése fontos, kívánatos, javukra válik, stb. És ami a legfontosabb, ők keressenek mindenirányú megoldást úgy, hogy gyakran az legyen a látszat, hogy erre még a tanár sem gondolt, de ha gondolt is, tőle függetlenül ők is erre a megállapításra jutottak.

Azt hiszem, valamennyiünk meggyőződése, hogy a világot nem azok irányítják kicsinyben és nagyban, akik kiválóan tudják regisztrálni mások véleményét. Az emberiség értékeit azok képviselik, akik új meglátásaikkal vitték előbbre az emberiséget, vagy annak parányi részét. Tegyük boldoggá tanítványainkat az által, hogy élvezni engedjük spontán gondolkozásuk, szellemi munkájuk szemükben gyakran nagynak látszó eredményeit.

Nem akarok hosszadalmas lenni, azért most röviden néhány elvet kívánok leszögezni, amelyek nem jelentenek kötött módszert, mégis irányelvül szolgálnak.

Az óráinkon mindig derű, alkalmas hangulat uralkodik, mert ez az eredményes, tevékeny és termékeny szellemi munka előfeltétele. A kellemetlen hangulat, feszült izgalom nem alkalmas a tanulók természetes megnyilatkozásának elősegítésére, ellenkezőleg elfojtja azt. Ha a hangulat megfelelő, akkor már megvan a tanulók megindításához vezető első lépcső. A következő fok a szükséglet érzetének felkeltése lesz. A szükségletérzet pedig önkéntelen vágyat kelt annak kielégítésére. A tanítóképzés munkájában igen könnyen rámutathatunk valamennyi tárgy keretében a szükségesség tényére, ez azonban még nem jelenti azt, hogy ezzel a tanulók szükségletérzetét is felkeltettük. Ez további lépés lesz. A cselekvési szükséglet érzése azonban mindig jelentkezni fog, ha az alkalmas hangulatot megteremtettük és a gátló körülményeket elhárítottuk. Ez a szükségletérzet lereagálást kíván s ha engedjük, a tanuló igyekezni fog szükségletérzetének kielégítésével lereagálni azt. A hangulattal szorosan összefügg az érdeklődés felkeltése. Lehetséges, hogy eleinte nagy nehézséget okoz valamely ellenszenvesnek mondott tárgy iránt általános érdeklődést keltetni, azonban egy-egy alkalmasan levezetett órán sikerülni fog átmeneti érdeklődést keltetni, amely lassan fokozódni kíván és előbb-utóbb általánossá válik. Ezt a szükséges érdeklődést nem teremtheti meg a tanári tekintély vagy szigor. A félelem csak a szellem erőinek megdermesztésére alkalmas, azonban semmiesetre sem serkent öntevékenységre. Igyekezzünk azért tanításaink érdeklődést keltő részét élménnyé tenni tanítványaink számára, mivel az élményesítéssel problémák kutatására és azok megoldására serkentjük nö-

vendégeinket. Sok esetben viszont a probléma kelt érdeklődést és a megoldásra való törekvésben ez hat biztatólag.

A munkáltató iskola szellemével ellenkezik az osztály tétlen, szenvedőleges viselkedése. Azért károsan befolyásolja az osztály szellemi tevékenységét egy-egy tanulónak hosszadalmas feleltetése, vagy a tanár előadó, közlő tanítása. Az elsőt úgy szüntethetjük meg, hogy minden óra első részét osztályfoglalkoztatással töltjük úgy, hogy valamennyi növendék szellemi erőit megmozgatni törekszünk. Az egyes tanulók összefüggő feleleteinél is bevonhatjuk az osztályt az által, hogy ők is kérdéseket intézhetnek a felelőhöz, viszont a felelő is kérdéseket intézhet osztálytársaihoz. A feleletek megbíráltatása feltétlenül kívánatos és hasznos. Maga a bírálat is alkalmat szolgáltat a tanárnak arra, hogy növendékeinek felkészültségéről bizonyosságot szerezzen.

Egyébként a cselekvés iskolájának szellemében járunk el, valahányszor közös megbeszélés tárgyává tesszük az osztály vagy egyes növendékek bármilyen természetű munkáját. Az ilyen bírálatoknál azonban nagyon kell ügyelnünk a tárgyilagosságra, valamint arra, hogy az elmondott bírálatok feltétlenül serkentőleg hassanak úgy a megbíráltra, mint az egész osztály munkájára. A bírálatnak egyébként is rendkívül nagy szerepe van a munka iskolájában, hiszen a növendéket arra akarjuk nevelni, hogy nyitott szemmel járjon s mindig tárgyilagossággal alkalmazzon másokkal és magával szemben. Ezzel egyben fejlesztjük a tanuló ítélőképességét is.

A munka iskolája lényeglátásra kíván nevelni. Ezt az elvet szolgáljuk akkor, amidőn tanításainkból, megbeszéléseinkből kiemeltetjük növendékeinkkel a fontos részeket, elmondjuk az óra menetét, velük kerestetjük meg az alkalmazás lehetőségeit, valamint a gyakorlati élettel való kapcsolatokat, velük készítettjük el a szemléltető eszközöket, vagy legalább is bevonjuk őket ezek előkészítésébe vagy előteremtésébe. Elv általában az: ne csináljon az órán a tanár semmit, amit növendékei is elvégezhetnek, ne adjon feleletet olyan problémára, amit a növendékek — esetleg némi segítséggel — maguk is megoldhatnak. Adjunk alkalmat a tanulónak arra, hogy mindazt, amit tanulás közben kipróbálhat, ki is próbálhassa.

A cselekedtető oktatás lényeges elve az, hogy kellő helyzeteket teremtsünk. Ebben az esetben nem szükséges, hogy az új anyag feldolgozásánál a növendékeket folytonos kérdésekkel sársaljuk munkára, mivel maguk is előadják majd problémáikat. Ha azonban kérdeznünk kell, mindig úgy kérdezzünk, hogy az valóban gondolkodásra serkentsen, ne irányuljon tisztán a növendék tudásának firtatására, hanem állítsuk mindig új helyzetek elé a növendékeket, hogy alkalmazkodó képességüket növeljük és a problémák megoldásában gyakoroljuk őket.

A munkáltató iskola szelleme megkívánja, hogy a személyiség kialakítását tűzzük ki célul. A személyiség alapja azonban az

egyéniiség. Engedjünk teret a tanuló egyéni megnyilatkozására és mindig elismeréssel adózzunk a leleményes egyéni teljesítményekért.

Amint eddig láttuk, a munkáltató iskola nem a fizikai munkák beállítását kívánja, hanem oly szellemi tevékenységet, amely a növendékből indul ki és a növendékhez tér vissza. Értekezésemnek nem feladata, hogy valamennyi tárgy tanításával kapcsolatban rámutassak a munkáltató iskola elveinek gyakorlati megvalósítási módjára, tisztán csak azokat az elveket kívántam hangsúlyozni, amelyeknek érvénye valamennyi tárgy tanításánál fennáll.

Dr. Zentai Károly.

EGYESÜLETI ÉLET.

Novemberi taggyűlés. — Jegyzőkönyv a T. I. T. O. Egyesületének 1938. nov. 21-én a VI. ker. r. kat. tanítónőképző-intézetben megtartott taggyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank* Antal elnöke mellett: *Wagner* Lajos, *Szomborné Szántó* Lenka, dr. *Gyimesyné Csaba* Etelka, *Grynaeus* Ida, *Rösch* Magdolna, *Barabás* Tibor, özv. dr. *Gerencsér* Istvánné, *Barabás* Endre, *Mesterházy* Jenő, dr. *Urbán* Jánosné *Pödör* Irén, *Mácsay* Károly, *Somos* Lajos dr., *Merő* László, *Medgyesi* Marida, *Mógerné Küzdy* Ilona, *Biberauerné Abonyi* Julia, *Haitsch* Ella, *Prochnov* Jolán, M. *Peller* Irén, M. *Pintér* Margit, M. *Lorenz* M. Antónia, M. *Németh* M. Margit, *Cser* M. Margit, *Takáts* M. Frida, *Pumb* Augusztina nővér, *Papp* Mária nővér, *Wilsch* Ludovika nővér, *Horváth* Jolán, dr. *Csada* Imre, *Frigyes* Béla, *Jaloveczky* Péter, *Ferenczi* István, dr. *Zentai* Károly, dr. *Katona* Miklós, *Wagner* Ferenc, *Kókay* Ladislau nővér, *Piros* R. Gabriella nővér, *Tohtella* nővér, K. *Mária* Alice nővér, *Mézes* Etelka, *Turcsányi* *Sipos* Margit, *Jánky* Mária, *Erdősné Kelen* Márta, *Csányiné* *Bujnovszky* Magda, *Gerencsér* Anna, *Lajos* Éva, *Adám* Zsigmond, *Hortobágyi* Tibor, *Kerner* M. Lucia, *Roland* M. Ottilia, dr. *Förhécz* József, *Csere* Beata nővér, *Molnár* Oszkár, dr. *Zsindely* Kata, *Kőhalmy* Anicéta nővér, *Soós* Marcelina nővér, *Spilenberg* Klarissza nővér, *Fejér* Ágnes nővér. Jegyző: *Erdélyi* Olga.

Padányi-Frank Antal dr. üdvözlí a taggyűlést. Megemlékezik arról, hogy a történelmileg oly nagyjelentőségű nov. 2-ika óta ez az első taggyűlésünk. Megragadjuk az alkalmat, hogy örömeinknek kifejezést adjunk. Hálát kell mondanunk a Gondviselésnek, hogy idáig jutottunk. Hálások vagyunk mindazoknak, akik igaz ügyünk kiharcolásában közreműködtek. Mindannyian azt tartjuk azonban, hogy a Felvidék visszatérése csak a kezdet, a bennünket jogosan megillető többi területünkről és magyar véreinkről sem mondunk le! Segítse győzelemre országunkat a Mindenható!

Az elnöki megnyitó után *Medgyesi* Zsófia *A tanítói hivatás órái* címen tartott előadást.

A nagy figyelemmel hallgatott felolvasáshoz sokan szólottak hozzá.

Wagner Lajos igazgató meggyőződése szerint a hivatásóra kulcs, ez nyitja meg a tanár előtt a növendék lelkivilágának mélységeit. Véső is, mert ennek segítségével vessük növendékeink arcára az igazi tanítónői

vonásokat. A legértékesebb óra, mert a tanár itt ismerheti meg növendékeit a legigazibban. Ennek a megismerésnek gyümölcse a teljesebb, tökéletesebb nevelés. Növendékeink sokszor súlyos feladatok elé kerülnek az életben. Az ilyen esetek megpróbálják őket is, minket is. De végzett növendékeink megpróbáltatásai jelen növendékeinknek okulásul szolgálhatnak. Ezek elmondásával elő tudjuk készíteni őket a nehézségekre, mintegy megedzük lelküket. Ne feledjük azonban, hogy a hivatásra nevelés nem zárul le a hivatási órákon, folytatódják a szülői fogadó-órákon is. A szülők közléseiből sok segítséget kapunk ahhoz, hogy tanítványainkat tisztábban lássuk és helyesebben neveljük. Az előadónak köszönetet mond mélyenszántó előadásáért.

Dr. Somos Lajos örömmel hallotta az előadásban, hogy a líceum hivatási órái is a tanítói hivatás óráit szolgálják. A líceumi utasítás inkább távol akar tartani bennünket a tanítói gondolattól és céltől. Nekünk pedig a líceumban sem szabad megtagadnunk a tanítóképzés célját és feladatát. Jól esett hallania tehát, hogy az előadó is ebben a felfogásban vezeti azokat az órákat is. Szélesíteni kell azonban a hivatásórák megbeszélésének körét: ne csak az egyéni önismeretre vezetés és tanítói hivatásra eszméltetés legyen gondunk, hanem a közösségi szellem megismeretése és alakítása is. Beszéljünk pl. az osztályszellemről. Tekintsük át hibáinkat, fogyatékosságainkat a közösségi élet szempontjából. Intézetében a mélyebb nyomot hagyó beszélgetések eredményeit osztálykrónikákban rögzítik meg. Ez az osztálykrónika magában foglalja az osztály névsorát, fényképét és az órákon tett megállapításokat. Viselkedésmódjukra, önévelésükre, hibáik leküzdésére sokszor alakulnak ki szabályok, törvények. Ezek mind azért keletkeznek, hogy egységesebb, jobb osztályközösségi szellem jöjjön létre. A fejlődés jól látható az osztálykrónikákból. Ajánlja tehát, próbálkozzanak meg más intézetben is az osztálykrónikával. De mindenesetre a líceumi hivatásórakon is, legalább szellemben, a tanítói hivatás óráit szolgáljuk.

Mácsay Károly örömmel fogadta, hogy az előadás leánynevelő-intézetben szerzett tapasztalatokról számolt be. Az elhangzott példák igen alkalmasak arra, hogy jól megismerjük leánynövendékeink lelkivilágát. A fiúk és lányok lelki életében óriási különbségek vannak a serdülés idején, ami természetesen meg kívánja, hogy nevelői eljárásaink is velük szemben sokszor különbözők legyenek. Mikor ő fiúiskolából leányiskolába került, addig szilárd pedagógiai meggyőződése ingadozóvá vált. A lányok 14—18 éves korukban érettebbek, mint a fiúk, erőteljesebben érdekli őket a férjhezmenés kérdése. Fiúknál a nősülés ebben a korban nem probléma. És mégis azt kellett tapasztalnia, hogy ezek a nagyobb fejlettségű leányok erősen hajlamosak kicsinyes egyéni haszonlesésből tekinteni nagyfontosságú dolgokat. Ezt a magatartást fiúknál inkább csak 12—13 éves korig tapasztalta. Ezeknek a fejlődésbeli egyenetlenségeknek lecsiszolására, a nemesebb lelkület kialakítására jók a hivatásórák. Ő már régebben is érezte ennek szükségességét, a hivatásóra órarendi beiktatása előtt. Foglalkozott is külön órákon így növendékeivel, amikor is életkérdéseket vitattak meg. De ezeket az órákat be kellett szüntetnie. Most is az a fontos, hogy a hivatásórák életszerűek legyenek, olyanok, amilyeneket az előadásból hallottunk. Ezt nagyon elősegítik és alátámasztják végzett növendékeinkkel kiépített kapcsolataink. Az ő tapasztalataik, küzdelmeik szolgáltatják megbeszéléseink konkrét anyagát. Hogy ezeket a kapcsolatokat kiépíthessük és megtarthassuk, hozzunk mi is áldozatokat régi tanítványainkkal szemben.

Igen jó gondolata az előadónak az első évek és az intézet többi növendékeinek ismerkedési estje. Jól elősegíti, hogy az újonnan jöttek hamarabb beleéljék magukat új otthonukba. Különösen jóhatású ez leányoknál, akik félénkebbek, ijedősebbek és sírósebbek idegen, szokatlan viszonyok között, mint a fiúk. A tanítóképzőnek olyan otthont kell nyújtania, mely a növendékeket úri leányokká neveli. A tanítóképző-intézet viszonyai a kultúrember viszonyainak megfelelő környezetet biztosítsanak. Tévesnek ítéli azt a felfogást, mely ebben a nevelési környezetben veszélyt lát az elkövetkező küzdelmes, igénytelen tanítói sors vállalásával szemben. Az igényesség a lelkiülettől fakad s nem a viszonyokból. A lelkiülettől függ, hogy tudunk-e lemondani, áldozatokat hozni, küzdelemmel is emberhez méltó környezetet teremteni magunk köré. Érzése szerint a tanítóképző a lelkiület szilárd megalapozására irányuló munkájában nem számíthat oly biztosan az eredmények megmaradására, mint a nőképző. A fiúkat a külső élet forgószele hamarabb elkapja és elfújja az iskola hatásait. Különösen áll ez az állástalan tanítókra. Azért kellene az ilyen állás nélkül csatangoló tanítókat megfogni és valamilyen módon továbbra is, később is az iskolához csatolni. Az állástalan tanító erkölcsi energiája sokszor felmorzsolódik elkeseredett helyzetében. Erősen fertőzi tudatukat a protekció gondolata. Nehezen tudják elhinni, hogy a becsületes munka minden protekciónál többet ér helyzetük megszilárdításában. A hivatásórák mindenképen az erkölcsi szilárdságot igyekezzenek biztosítani.

Grynaeus Ida köszönetet mond az előadó gondolatébresztő, szép előadásáért. Ebből az előadásból is láthatjuk, milyen jól kiépített munka folyhatik intézetében. Medgyesi Zsófia végre megszólaltatta a női lelkiületet. Sokan dolgoznak már így a tanítónőképzőkben, de ezekről a benső és sokszor oly kényes kérdésekről nehéz beszélni. Ezek a női lélek legmélyére vonatkoznak s ezért a hivatásórák vezetői szeméremből hallgattak róluk. Köszönjük, hogy az előadó végre rámutatott a nők munkájára és problémáira is, a hivatásórák keretein belül. Ezeknek a hivatásóráknak valóban elsőrangú feladatuk a közösségi szellem kialakítása, erősítése. Nem nélkülözhető az életre való előkészítés szempontjából a gyakorlatiskola hiánytalan felszerelése sem. A gyakorlatiskola nemcsak munkájával, hanem külső berendezésével is példát, irányt akar mutatni arra, milyen legyen az iskola általában, ha jó, eredményes munkát akarunk felmutatni. Ne törődjék bele tehát a fiatal tanító a kezdetleges, siralmas viszonyokba. Sőt inkább harcoljon és követeljen meg mindent, ami iskolájához, lakásához egészségi, emberi és tanulmányi szempontból szükséges. Küzdjön iskolája jobb feltételeiért, mert így a magyar gyermekért küzd. Ne mondjon le! Ez a magatartása, helyzete erkölcsi vonatkozásokkal is jár.

Mesterházy Jenő úgy véli, hogy ez az előadás a férfi-tanároknak is szól, amár előadó elnézést kért tőlük témája miatt. Ők is okulhatnak belőle. Kerülhetnek férfiak is nőintézetbe és ilyenkor sok meglepetés érheti őket. Az elhangzott előadáson át bepillantást nyerhettünk a tanítónőképzők igazi munkájába. A hivatásóra az igazi nevelőóra. Itt kedveltethetjük meg növendékeinkkel igazán pályájukat. Csak ezeken az órákon céltudatos és tervszerű valóban a nevelés. A leányok és fiúk számára szóló hivatásóráknak van sok közös vonásuk is. Nemektől független, magyar faji hiba nemcsak a tanítónőképzőben pl. az úrhatnamság, a többnek látszani-akarási. Mutassunk rá az ilyen jelenségekre erősen és küzdjünk ellenük minden vonalon. Láttassuk meg tanítványainkkal kultúrbajainkat

s állapodjunk meg abban, hogy vállvetett közös munkával küzdjünk ellenük. De ha eleven hatást akarunk elérni, olyan példákkal szolgáljunk, melyeknek életizük, hitelük van. Viszont jól ügyeljünk, hogy a bizalom cégére alatt ne legyen a vallomás árulkodás. Tapintat, tapasztalat, teljes és megértő őszinteség kell ezeknek az óráknak a vezetéséhez. Nagyon fontos, értékes segítséget nyújt ebben a nevelői munkánkban a régi növendékekkel való kapcsolatok fenntartása. Az előadónak a férfitanárok nevében mond hálás köszönetet.

Özv. dr. Gerencsér Istvánné szintén köszönetet mond a szép gondolatokért. Az egész előadásból kiemelkedett a nemes lélek, a tanítónői hivatáson túl az igazi női hivatásra való nevelés is. Bebizonyosodott, hogy a női intézetek mily gondos, szeretettel áthatott munkával igyekeznek leányaikban az áldozatos alkalmazkodó élettárs és édesanya lelkületét kialakítani. Kérdi, a férfiképzőkben a családi életre való nevelésről van-e szó? A férfiakat is elő kell készíteni, hogy kellő felelősségérzettel lépjenek életüknek ebbe a szakaszába is. Neveljék őket arra is, hogy becsüljék meg a sokszor aprólékos, de fárasztó és a családi otthon kényelmét és zavartalanágát biztosító áldozatos női munkát. Ha az anya nem tanítja meg erre a fiát, tanítsa meg rá az iskola.

Förhécz József dr. fontosnak tartja, hogy a fiúképzőkben beszéljenek a női lélekről. Állítsunk eszményképet a fiatalok elé. Tanulják meg, hogy értékelésük alapja a lélek legyen. A lélek nemességét becsüljék meg, ez legyen rájuk nézve a legvonzóbb a fiatal leányban. Az is fontos, hogy tudjanak mozogni, elfogulatlanul beszélgetni leányok társaságában. Erre igen jó alkalom a tánciskola. Fontosnak tartja, hogy a fiúk ne járjanak tánciskolába akárhol és akárkivel. Jöjjenek össze tisztalelkű, jól nevelt leánykákkal. Erre legjobbnak vélné, ha a testvér leányintézetek is magukévá tennék a gondolatot. Nyugodtan engedné meg fiúnövendékeinek a táncot, társalgást olyan lánykákkal, akiknek nevelőit, s így rajtuk keresztül szinte lelküket is ismeri. Sajnálattal állapítja meg, hogy a nőképzők ez elől a kérdés elől elzárkóznak.

Padányi-Frank Antal dr. meghatott lélekkel hallgatta az előadást. Ez a kérdés munkánk középpontjából való. A hivatásórára szükség van, ez mindig világosabbá válik előttünk. Az iskolák sok mindenre tanítottak eddig, de most kezdünk igazán magával az emberrel foglalkozni. Ezeknek az óráknak a tárgyköre a diákot is elevenen érdekli. A hivatásórán a lélek áll előttünk, ennek megismerése, alakítása feladatunk. A lélek erősítését valóban azzal szolgáljuk a legjobban, ha megismertetjük előre a tanítói hivatással járó nehézségeket. Akkor nem fognak megtorpanni. A növendékekkel való kapcsolat időt és áldozatot kíván, de az ebből fakadó értékek megérnek minden fáradságot. Az osztály-közszellem a legfontosabb kérdések egyike. Hogy pedig a tiszta önismeretre való törekvés az árulkodás forrásává ne váljék, legjobb, ha a növendék önként kéri társaitól egyénisége jellemzését. A diákok ilyenkor igen finom megfigyelésekről tesznek tanúságot. A jellemzőnek kötelessége azonban a hibák mellett társa erényeinek megemlítése is. Nem szabad rosszakaratúnak lenniök az ilyen jellemzéseknek. Intézetében már a múlt évben megvalósította az osztálykrónika gondolatát. Helyes, hogy a tanulók is megmondhatják, miről szeretnének hallani, mi érdekli őket. A tánciskola gondolatát is helyesli. Szükség van ilyen előkészítésre is, különben fonák, szögletes, ferde lesz magatartásuk. Feladatunk nemcsak az, hogy szaktudással lássuk el növendékeinket, keresnünk kell olyan nevelői alkalmakat is, mikor modoruk, magatartásuk csiszolódhat. Külső megjelenésükben is úri embe-

rekké kell őket nevelnünk. Köszönetet mond azoknak a testvérintézeteknek, amelyek — e törekvés elősegítésére — a vezetése alatt álló intézetnek táncsal egybekötött műsoros estéjére elengedik leánynövendékeiket. Az előadásért az előadónak őszinte köszönetet mond. Akinek érzéke van a nevelőművészet finomságai iránt, az gyönyörködhetett az elhangzott gondolatokban. — K. m. f. Dr. *Padányi-Frank* Antal elnök, *Erdélyi* Olga jegyző.

I R O D A L O M.

Pintér Jenő: *A budapesti tankerület Évkönyve az 1938—39. isk. évre.* Bpest. 1938. Sárkány Nyomda r.-t. 176 l. Ára 5 pengő.

A régi ismerősnek kijáró örömmel fogadtuk a budapesti tankerület új Évkönyvét. *Pintér* Jenő főigazgató és munkatársai megint érdemes munkát végeztek. Ez az Évkönyv is gazdag, változatos és értékes anyagot tartalmaz. Hat fejezetben elosztva adja a főváros elemi és középfokú oktatásának 1937—38. isk. évi adatait.

Az első fejezet a bpesti tankerület főigazgatói és tanfelügyelői hivatalának személyzetét mutatja be. A második, terjedelmes fejezet a főváros iskoláinak és a velők kapcsolatos intézményeknek (otthonoknak, árvaházaknak, internátusoknak, tanfolyamoknak, külföldi iskoláknak) hiánytalan, a legszükségesebb adatokkal kísért felsorolását adja. A harmadik fejezetben mindezeknek az iskoláknak és intézményeknek 1937—38. isk. évi statisztikai adatait kapjuk. Rendkívül hosszas, gondos és fáradságos gyűjtés és összegezés eredményei vannak itt néhány lapon összesűrítve. A IV. fejezet a tankerület rövid történetét és 1937—38. isk. évi személyi változásait tartalmazza s a közép- és keresk. iskolai tanulmányi versenyeket ismerteti. Az V. fejezet a szóban forgó isk. évben megjelent közokt. miniszteri rendeleteket, iskolafajok szerint csoportosítva, gondos kivonatban közli. Végül a VI. fejezet ugyancsak iskolafajok szerinti összeállításban adja az egyes iskolák határidő-naplóit. Ez a leghosszabb fejezet, az Évkönyv felét foglalja el.

Az Évkönyv tartalmának ez a vázlatos képe is érzékelteti azt a rendkívül gazdag és változatos anyagot, amelyet az Évkönyv elének tár. Tudományos és gyakorlati becse egyaránt figyelemreméltó. A kultúrpolitikus ép úgy meríthet belőle, mint a szociológus, a statisztikus, a demográfus. A historikus pedig az Évkönyv kötetének segítségével Budapest iskolaügyének nemcsak külső történetét írhatja meg, de ilyen természetű belső vonásokat is meríthet. Gyakorlatilag eligazítja az oktatókat, tanulmányi felügyelőket, a felső hatóság embereit. Az igazgatóknak pedig, a közokt. rendeletek és a határidőnaplók révén, az Évkönyv valósággal nélkülözhetetlen munkaeszköze.

Az értékes tartalomhoz tetszetős, izléses külső járul. A tanító-tanári közösségnek tehát minden oka megvan ahhoz, hogy örömmel és köszönettel fogadja a *Pintér* Jenő-szerkesztette kitűnő Évkönyv újabb kötetét.

M.

Dr. Jankovits Miklós: *A módszer szerepe és értéke a nevelésben.* Különlenyomat a Magyar Paedagogia 1938. évi évfolyamából. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda kiadványa. 16 oldal.

A kérdés érdemi tárgyalása *W. Flitner* három módszeres elméleti típusának: a racionális, a racionális-pszichológiai és a szellemtudományi típusoknak ismertetésével indul. „Egyes koroknak a módszer értékebe vetett hite, illetőleg hitetlensége, leginkább attól függött, — mondja a szerző — hogy az előbb említett típusok közül melyik vitte akkor a vezérszerepet.” A típusok sorrendje történeti egymásutánat jelent ugyan, de nem mutatja e típusok kizárólagosságát bizonyos korokban. „Ami ma a közzelfogásban — még tudományos művekben is — a módszerről él, az sajátos vegyülete e típusoknak.” Az értekezés nem arra a kérdésre keres elsősorban feleletet, hogy mi a módszer, hanem azt igyekszik tisztázni, milyen értéket tulajdonítottak a fejlődés folyamán a módszernek és mely mozzanatokból tartották összeállíthatónak. „A módszer ma már nem lehet csak az értelmi működésre irányuló vizsgálat tárgya: irracionális elemek is találhatók benne s ezek csupán a nevelő személyének arravalóságától függnek” és „minden a nevelő pedagógiai gondolkodásának fejlettségén fordul meg.” „Ezek szerint a módszer is — mint oly sok egyéb nevelési kérdés — végeredményben a nevelők nevelésén dől el.” A nevelőknek sohasem szabad egyetlen eljárásban megmerevedniök. „Ez ellen a legjobb eszköz a szellemi önállóságra nevelés.” A módszer ma másodlagos kérdés lett. „Helyét át kellett adnia a nevelés céljával foglalkozó fejezetnek s visszakerült a nevelés eszközeit megillető tisztos helyre.” *Willmann* mondásával végződik az értekezés s ezt mi is ideiktatjuk, mint eszméltető gondolatot: *Der Methodenkultus hat die Gedankenlosigkeit zur Mutter, die Methodenscheu die Denkfauligkeit.* „Ígazi nevelő nem vállalhatja sem a gondolatnélküliséget, sem pedig a gondolkodásbéli restségnek a vádját.”

Nagy Vilmos.

Dr. Mezösi Károly: *Az iskolaügy Kiskunfélegyházán a XVIII. században.* Különnyomat a kiskunfélegyházai állami tanítóképző-intézet 1937—1938. évi Értesítőjéből. 17 oldal.

Ez a kis neveléstörténeti vázlat érdekes olvasmányul szolgálhat azoknak, akik a Ratio-korabeli magyar iskolaügy vergődő kialakulását szemléletes előadásban óhajtják megismerni. Mennyi nehézség, mennyi közöny, mennyi anyagi és szellemi baj, és mindezek kiküszöbölésére mennyi nemes elszántság, mennyi bátorság képei vetítődnek szemeink elé. A komoly népoktatás ügye ezeknek az időknek a méhében vajudik. „Azok a kezdetlegességek, hiányok, amelyek szemünk elé tűnnek az iskolák helyzetének ismertetése közben s amelyeken talán egy kicsit megütköztünk, vagy derűre hangolódunk, általános velejárói mindenfelé az országban a tárgyalott kor iskolai viszonyainak. Ha azonban nem mindent a mai szemmel nézünk, hanem meglátjuk a korjellemező vonásokat, úgy feltétlenül értékelni tudjuk azt a törekvést és munkát, melyet régi emberek, tanítók, egyházi és községi vezetők Félegyháza művelődéséért és ezzel jövőjéért kifejtettek.” Szerző eme zárószavai nagyon igazak, de a félegyházi iskolaügy XVIII. századbeli bajainak jajsavai sok helyen még ma is felhangzanak.

Nagy Vilmos.

Pintér Jenő és munkatársai: *Magyar nyelvvédő könyv.* Második kiadás. Bp. 1938. Sárkány Nyomda r.-t. 288 l. Ára: 2 P.

Ennek a hasznos könyvecskének első kiadása 25.000 példányban néhány hónap alatt elfogyott. Az előttünk fekvő második kiadására azonban nem pusztán könyvtári szempontból volt szükség. Azt hisszük, hogy ez az

új kiadás sokkal inkább a szerző lelkében élő nemes törekvésből eredt. A szerző az első kiadásnál mielőbb bővebbet és tökéletesebbet kívánt nyújtani.

Ez a törekvése mindenképpen sikerült. A második kiadás terjedelmében éppen kétszerese az elsőnek. Ezt a gazdagodást részben az addigi fejezetek kibővítése, részben új, értékes fejezetek beiktatása okozta. A tartalmi növekedés természetesen új munkatársak segítségével hívását tette szükségessé. Ehhez a kiadáshoz írt előszavában *Pintér Jenő* még 19 új munkatársnak a nevét sorolja fel, mint akik adatokkal, javításokkal, kiegészítésekkel segítettek. Jól tudjuk azonban, hogy ez a segítség csak kisebb méretű lehetett és hogy a munka dandárját a magyar nyelvhelyesség lángbuzgalmú hirdetője, a jeles szerző maga végezte. Nem kell okvetlenül céhbelinek lennünk, hogy belássuk és méltányoljuk, hogy az ilyen természetű munka mennyi fáradságot, a dologgal való állandó törődést, gyűjtést, kiegészítést, türelmet és elmélyedést kíván. Tudjuk, hogy nyelvünk és ifjúságunk igaz szeretete s nemzeti műveltségünk áldozatos szolgálata voltak azok a lelki rúgók, amelyek a könyv szerzőjét erre a nagy munkára ösztönözték.

A második kiadás hat fejezetben elosztva adja a tiszta magyar beszédhez és íráshoz szükséges gyakorlati tudnivalókat. Az első kiadás fejezeteit (A magyar stílus, Nyelvi sajátságok, Hibás kifejezések, Idegen szavak) sem veszi át érintetlenül ez az új kiadás. Nem egyszerű levonata vagy másolata az elsőnek. Az eddigi fejezetek lényegesen átalakított formában, a gyakorlati szükségletek szerint többnyire kibővítve, esetenként megrövidítve kerültek bele ebbe a kiadásba. Azokban a fejezetekben, ahol példákkal kell igazolni, a példák száma gyarapodott. Legtöbbet nyert az *Idegen szavak* fejezete. Az első kiadás 1876 idegen szava itt kétszeresére nőtt. Ez azért fontos, mert ezen a ponton legkönnyebb a magyarítás. Beszédünkben, írásunkban hemzsegnék az idegen szók. Ha stílusunkat ebből a szempontból magyarítani akarjuk, nincs szükségünk nyelv szerkezeti, nyelvtélektani, stílusbeli és egyéb fontolgatásokra. Egyszerűen kikeressük az idegen szónak megfelelő magyar kifejezést s beiktatjuk fogalmazványunkba. Ezzel az egyszerű, mindenki által gyakorolható módszerrel az *Idegen szavak* jegyzéke segítségével bárki javíthatja, magyarossá teheti írását és beszédjét.

A könyvecske gyakorlatiasságát két új fejezet fokozza. Ezek: *Hibás szavak*, *Idegen kifejezések*. Az első a köznapi beszédben és írásban előforduló magyartalan szóképzésekből, idegenszerű szóösszetételekből ad gyűjteményt, mindenütt feltüntetve a megfelelő helyreigazítást. A második 235 latin, francia, olasz és angol, nyelvünkben leginkább elterjedt szólást tartalmaz s adja azok jó magyar megfelelőit.

Aki ír és beszél, kivált a másokra hatás célzatával, a *Magyar nyelvvédő könyvet* nem nélkülözheti. Jól teszi, ha íróasztalán tartja és állandóan forgatja. Kevés könyv felel meg annyira rendeltetésének, mint ez.

Molnár Oszkár.

A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Évkönyve. 1937. Új folyam, 3. szám. Székesfőváros Házinyomdája. 1937. 93. l.

A jelentés a IX—XXIV. oldalakat foglalja el, s a könyvtár rendeltetését a következőképen jelöli meg: A Fővárosi Pedagógiai Könyvtár a nemzeti közoktatás szolgálatában arra törekszik, hogy a gyakorlati pedagógusokat és a neveléstudomány elméleti művelőit egyaránt ellássa azokkal a korszerű tudományos művekkel, amelyekre fontos hivatásuk

teljesítése szempontjából szükségük van. A könyvtár feladata ma már egészen más, mint akár csak tíz évvel ezelőtt. Ma az igények is megsokasodtak, a szakmunkák beszerzése meg az egyének számára a megélhetés nehézsége miatt szinte lehetetlen. Színvonalcsúszás és szellemi ellaposodás leskelődik a pedagógusokra. Ezt kell a Pedagógiai Könyvtárnak megelőznie és elhárítania. Az anyagi nehézségek azonban a fővárosi könyvtárakra is ráfeküdtek és a gazdasági krízist megelőző idők évi 50,000 P-s beszerzési átalánya 1937-ben már 18,000 P-re zsugorodott. 1931-ben keret-számban 15,000 olvasója volt a könyvtárnak, 1937-ben pedig 24,000. 1929-ben majdnem 10,000 kötetrel gyarapodott a könyvtár, 1937-ben pedig csak 2,129 kötettel. Aki megfordult már a Ped. Könyvtárban, az tudja, hogy az elhelyezkedése is sok kívánnivalót hagy fenn. A fejlődés pedig az adott légkörmétereken belül lehetetlen. Itt az ideje az új könyvtárpépület mielőbbi felépítésének.

Nagy Vilmos.

Milakovszky László: *A tanító műhelye.* Népiskolai szemléltető eszközök készítése. Esztergom, 1938. A szerző kiadása. 89 lap; ára 2 pengő.

A fizika tanításában jól használható könyvei révén ismert szerző ennek az újabb művének célját és tartalmát híven mutatja a könyv címe. Ha eddig nem lett volna a tanítónak kis műhelye, a könyv tanulmányozása után minden bizonnyal kedvet kap hozzá s elkészíti az első szemléltető eszközt. Amint az első használatba vette s látja annak hasznát a tanításban, fáradságot nem ismerve fogja elkészíttetni a többiekét is.

A fizika elemi iskolai tanításának, jelen viszonyaink között, egyik lényeges kérdése a szemléltető és a kísérletező eszközök kérdése. A jelenségek szemléltetéséhez szükséges eszközök bizony sok iskolából hiányoznak; drágaságuk miatt ezekből nem szerezhetnek az iskolafenntartók annyit, amennyire szükség lenne. Készítsen a tanító szemléltető eszközöket!

Sok ideig nem volt olyan könyv, amiből megtanulhatta volna a szükséges ügyességet. *Milakovszky* kartársunk könyve nagy segítségére van a tanítónak, amennyiben szól az eszközök készítéséhez szükséges anyagokról, azok megmunkálásáról, valamint a szükséges szerszámokról.

A fizikai eszközök készítését már régi idők óta tanítjuk a képzőkben. Ez az idők folyamán kétféle elgondolás alapján történt. 1. Volt idő, amikor az volt a cél, hogy az eszköz ne kerüljön semmibe. Mindenféle eldobott holmikat használtak fel s azokból készítettek valamit, rendszeren nem azt, amire a tanításban szükség lett volna. 2. Később az lett az alapgondolat, hogy a kereskedelembe árusított, mindenkor kapható és olcsó tömegcikkeket — amiket persze nem tanítási eszközök összeállításának céljaira készítenek és árusítanak — használjunk fel taneszközök összeállítására. Az ilyen eszköz egy kevés pénzbe kerül ugyan, de a tanításban valóban is használható.

A szerző ez utóbbi elgondolás híve. Előbb megjelent hasonló célú munkákhoz képest haladást jelent a mű, mert a mindenben kifogástalan eszközök előállítását olcsóbbá teszi. Igaz, hogy több munkát kíván a tanítótól, de az nem számít, mert idő van — csak pénz nincs! *Milakovszky* kartársunk eredeti ötlete ez: Az összes eszközök állványait is azokból a kereskedésben kapható keményfa-lécekből állítsuk össze, amiket eddig is használtunk más részek készítéséhez. Ez a gondolat egyszerre megoldja az alapzatok készítésének, mondjuk, költség kérdését.

A könyvben sok-sok eszköz készítésének leírását találjuk, s ha figyelmünk az alapzatok megoldása felé fordul, mindig egy-egy újabb — mondhatjuk igen eredeti — gondolat megvalósítását állapíthatjuk meg.

A szerző áthalad az elemi iskola egész anyagán s minden tanítási egységhez készít eszközöket. Minden egyes eszköz készítésének pontos leírását adja; az eszközök rajzát három vetületben s azonkívül távlatilag is megadja. A rajzok világosan beszélők, szépek. A könyv hasznos szolgálatot tesz az elemi iskolai fizika-tanításban. Melegén ajánlom minden tanár- és tanítókartásamnak, aki fizikát tanít.

Dr. Csada Imre.

Deák Gyula: *Feljegyzések a polgári iskola és a tanáregyesületek multjából.* Az Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesület kiadása. Bp. 1938. 111 l.

A könyv nem összefüggő anyagot tárgyal, „hanem részleteket, érdekesebb adatokat, évek szerinti sorrendben”. „Előmunkálatok a megalapításra, a működés megkezdése, emelkedések és mélyedések, irányító rendeletek, Tantervek, Utasítások, Szabályzatok, törvényes rendelkezések, folyóiratok az ügy támogatására, lelkes emberek munkájának bekapcsolódása, kiválóságok kitüntetése, majd letűnése az Élet színpadáról. És még sok-sok egyéb.” Így foglalja össze a szerző iskolatörténeti adattára tartalmát. A legelső adat 1785-ből a pozsonyi ev. egyházközség ez évben felállított és még 1825-ben is működött Bürgerschule-járól szól; a legutolsó pedig az 1938. évi június hó 6-án, Székesfehérvárott tartott és Szent István király emlékének hódoló ünnepi közgyűlésről. Az egyesület tisztikarának névsora, névmutató és tárgymutató zárja be a könyvet.

N. V.

H I R E K.

Személyi hírek, előadások. A győri Szabadegyetem az 1938/39. isk. évben 18. évfolyamát kezdi. Az első félév előadási rendjén két tképzői tanár előadásai is szerepelnek. Dr. Szólás Rezső 3 előadásban *Tormai Cecileről* fog beszélni, *Tibor* István pedig az újszerű nevelés alapelveiről tart három előadást. — *Mesterházy* Jenő a Rádió Mit nézzünk meg? c. előadássorozatában nov. 12-én a Múzeum-kert szobrait, dec. 3-án a Szent Gellért-fürdőt ismertette. — Az OTT. a levitemozgalom önzetlen támogatásáért *Aradvári* Béla igazgatóhelyettett dícsérő oklevéllel, *Horváth* János gyak. isk. tanárt bronzéremmel tüntette ki. — A nyíregyházi áll. tanítóképző-intézetben november hó 12-én nyílt meg a Nyíregyházi Népszerű Főiskola 1938—39. évi tanfolyama. A tanfolyam március hó 9-ig tart s minden csütörtökön délután 5—7-ig tartja előadásait.

Irodalmi szemle. — *Végh* József: *A kisdedővőképző tanterve 1845—1865-ben* (Kisdednevelés, LVIII. évf. 11. sz.) — *Kenyeres* Elemér dr. †: *Mi érdekli a hároméves gyermeket a körülötte lévő világban?* (U. o.) — *Drozdy* Gyula: *A magyar feltámadás hajnala* (Néptanítók Lapja, 71. évf. 21. sz.) — *Pfalz* György: *A reformirás hibái* (U. o.) — *Drozdy* Gyula: *Képek a nagy napokról* (U. o. 22. sz.) — *Jankó* László: *Ötvösapródok Győrött a 16—19. században* (Győri Szemle, VIII. évf. 9—10. sz.) — *Jankó* László: *Győr a közgazdaságban és a kultúrában* (Biztosítás és Városgazdaság, II. évf. 4. sz.) — *Bognár* Gyula: *Petőfi* Sándor és mai természetjáróink (Turisták Lapja, 1938. évf. 10. sz.) — *Fiala* Endre dr.: *A háború lélektana* (Magyar Kultúra, 1938. évf. 20. sz.) — *Kiss* József: *Nem félünk a téltől* (U. o.) — *Jankó* László: *Röpke kép Győr városáról* (Biztosítás és Városgazdaság, II. évf. 8. sz.) — *Móczár* Miklós: *Cheap and homenade*

instrumentes used for chemical experiments (Educational Handwork, 1938. évf. 10. sz.) — Mesterházy Jenő: *Budapest legrégibb temetője és nagy-jaink* (Pedagógiai Szeminárium, VIII. évf. 2. sz.) — Bognár Gyula: *Her-czeg Ferenc „Pogányok” című regénye*. Mintatanítás. (U. o.) — Bálint Sándor: *Népünk halálélménye* (Tükör, 1938. nov. sz.) — Szemes Gábor: *A magyar nőnevelés új útjain* (Magyar Uriasszonyok Lapja, XV. évf. 27. sz.) — Wagner Ferenc: *A cseh-szlovák nacionalizmus történetírása* (Történetírás, 1938.) — Wagner Ferenc: *Románia művelődéspolitikája s a ma-gyarság* (A Cselekvés Iskolája, 1937—38. évf. 7—8. sz.).

Hány tanítónő végzett az 1937—38. iskolai évben? — Az 1937—38. isk. évben 4 állami, 26 r. kat., 4 református, 1 evang. és 1 zsidó tanító-nőképző működött, tehát összesen 36 tanítónőképzőben adtak ki tanítónői oklevelet. Intézetenkint a végzett tanítónők száma a következő volt: Baja rk. 31, Bp. II. áll. 33, Bp. II. rk. 46, Bp. IV. rk. 53, Bp. VI. rk. 66, Bp. VII. áll. 46, Bp. IX. rk. 38, Bp. XI. 30, Cinkota áll. 29, Debrecen rk. 30, Debrecen ref. 43, Dombóvár rk. 29, Eger rk. 37, Esztergom rk. 45, Győr áll. 32, Győr rk. 23, Kalocsa rk. 17, Kecskemét rk. 27, Kecskemét ref. 36, Kfélégyháza rk. 26, Kisvárdá rk. 24, Kőszeg rk. 27, Miskolc rk. 34, Miskolc zs. 21, Nyíregyháza ref. 34, Pápa rk. 19, Pápa ref. 23, Pécs rk. 31, Sopron (Isteni Megv.) rk. 25, Sopron (Ors.) rk. 15, Szarvas evang. 24, Szeged rk. 42, Székesfehérvár rk. 33, Veszprém rk. 27, Zalaegerszeg rk. 28 és Zsámbék rk. 31. Legtöbben, hatvanhatan a bpesti VI. ker. tanítónőképzőben végeztek, az oklevelet nyertek legkisebb száma 15 volt a soproni orsolyák zárdájában. Iskolafenntartók szerint pedig a megoszlás a következő volt: állami képzőkben végzett 140, rk. intézetekben 834, ref. képzőkben 136, az evang. képzőben 24 és a zsidó képzőben 21. Az intézetek 72%-a rk. intézet és a végzett tanítónőknek 72%-a is a rk. intézetekből került ki. Az 1937—38. isk. évben kiadott tanítónői oklevelek összes száma 1155 volt, az előző isk. évben pedig 1112. Az előző iskolai évvel szemben tehát csekély emelkedést állapíthatunk meg. Ez az emelkedés természetesen az intézeti átlagban is kimutatható, mert míg 1936—37-ben intézetenkint harmincan, az 1937—38. isk. évben harmincketten kaptak tanítónői oklevelet.

Hány tanító kapott oklevelet az 1937—38. isk. évben? — A tanító-képző-intézetek száma az 1937—38. isk. évben változatlanul 19 volt. A kiadott oklevelek száma azonban az előző isk. évhez képest csekély emelkedést mutat. Az 1936—37. isk. évben ugyanis 564-en, az 1937—38. isk. évben pedig 595-en kaptak tanítói oklevelet. A kiadott oklevelek intézetenkint a következőképp oszlottak meg: Baja áll. 21; Bp. I. ker. 11+26; Bp. izr. 17; Debrecen ref. 33; Eger rk. 56; Esztergom rk. 20; Győr kir. kat. 24; Jászberény áll. 39; Kalocsa rk. 29; Kiskunfélegyháza áll. 35; Kőszeg áll. 19; Miskolc evang. 51; Nagykőrös ref. 56; Nyíregyháza áll. 17; Sárospatak ref. 32; Pápa áll. 28; Pécs rk. 23; Sopron evang. 21; Szeged kir. kat. 37. Intézetenkint átlag 31 tanító végzett sikerrel. Az áll. intézetek és az izr. képző az átlagon alul maradtak, a rk. intézetek elérték, a ref. és evang. intézetek meghaladták. Az áll. intézetek 196 tanítói oklevelet adtak ki, a hitfelekezetiek 399-et, és pedig rk. intézetek 189-et, ref. intézetek 121-et, evang. képzők 72-t és az izr. képző 17-et.

Nyugtázás. — Tagdíjat fizettek az 1938. év I. és II. felére: Kókay Ladislau, Csorda Romána, Piros Gabriella, Raffaelli Rafaela, Szarvák Karitás és Wilsch Ludovika; az 1938. év II. felére: Békéssy Leó. — Bp. 1938. nov. 28. Frigyes Béla pénztáros.

Felelős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár

13775 Sárkány Nyomda R.-T. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 1-221-001
Igazgatók: Dr. Wessely Antal és Wessely József.

